

**Tänases numbris algab uus romaan:
H. Courths-Mahler — Kui armastus ärkab**

G
MAM
BER
G

ROMAAN

No

18

Pirita kloostri varemed.

Fr. J. Kruusevaldi mees
Eesti NSV riiklik
Raamatukogu

SP
9593

**KIRJASTUS-OSAÜHISUS „ARENG”
TALLINN, 1928. A. VII. AASTAKÄIK**

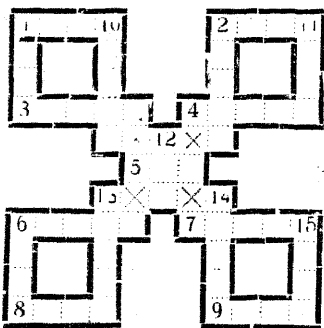
Hind 40 senti.

Hindmõistatus

Nr. 18 (156).

Ristsõnade mõistatus.

Seadnud **Em. Gutmann.**

Sõnade tähendus:

Pahemalt paremale:

Ülalt alla.

1. Ajanäitaja.
2. Laulja putukas koldes.
3. Maaharimise abinõu.
4. Tuletegemise ase.
5. Lapse wanem.
6. Spordiabinõu.
7. Väikene kirik või abikirik surnuaial.
8. Lõbus ajawiide.
9. Patu paik.

10. Weelind.
11. Mitte sile.
12. Esem.
13. Naisterahwa nimi.
14. Räbal riidetükk.
15. Pahatahtline tühijutt.

Lahendused tulewad saata „Romaani“ talitusele, Tallinn, märgusõna all „**Hindmõistatuse lahendus**“ kuni 8. novembrini 1928 a. Lahendusi võib saata mitu ühes ümbrikus ehk panna „Romaani“ talituse (Müüriwahe t. 16) sissekäigu juures (trepikojas) asuvasse kirjakasti. Lahendajate nimed avaldatakse „Romaani“ nr. 22. (160).

Õigete lahenduste saatjate vahel loositakse välja:

1) Tuhatos (Ed. Taska töökojast).

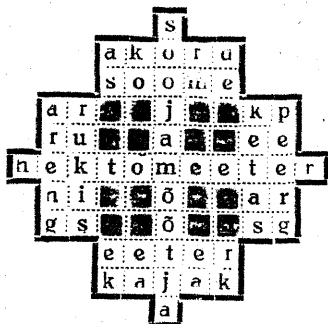
2) Kokakunst („Elu“ kirjastus, hind 3 kr.); **3) Fr. Tuglas — Hingemaa.**

Loosimine on 12. novembril s.a. kell 1/2 4 p.l. talituse ruumes, Müüriwahe, 16, millest palutakse lahendajaid võtta osa.

„Romaani“ talitus.

Hindmõistatuse lahendus

Nr. 14 (152)

Õigeid seletusi saatsid:

Tallinnast: Edgar Ant, Rita Alwer, W. Abe, A. Alsson, A. Aljas, R. A., W. Balti, M. Braun, A. Baldes, Dagmar, Alide Elimann, Elfy, Ai-

nold Haamer, A. Haava, Elmar Haamer, Arnold Kärp, Aug. Kaasik, S. Kask, E. Kokmann, Johannes Kesk, Leopold Kukk, W. Kägu, Hilda Lantin, Julie Liebeon, E. Lellep, Joh. Muruk, Ernst Ma ken, Meta Mölnik, J. Nurm, A. Nurm, Irma Orav, Aug. Orav, Alice Otstavel, L. Oja, O. Pill, Gustaw Pritso, P. Preden, R.Pritso, L. Pritso, Ants Reemann, Helene Reemann, Elsa Tonska, M. Tamberg, Lydia Tonisberg, Edg. Tamberg, Jenny Tichler, Ewald Wolmar. A. Wunts,

Tartust: Ralf Arman, L. Jõul, Joh. Jõul, Dawet Juhkam, E. Karu, K. Koolmeister, H. Koolmeister, Willem Priima, R. Palm, L. Roosenberg, Jaan Stüim, Lydia Tullif.

Pärnust: Charly Bergson, Milda Küng, Adrienne Nael, Anni Sinikas, M. Schalaewsky.

Wiljandist: Asta Nurk, R. Jürman,

Romaanid

Ilmub kaks korda kuus.

SISU: Zane Grey: Lindprii. — H. Courths-Mahler: Kui armastus wabadusega. — Hans Wilhelm: Sünnipäew. — Anni Birk: Wõitlus wale. — H. Wühner: Kodukaasikus. — Ilse Frank: Pragu jääliugustus. — Hiina mõtteterad. — J. O. Curwood: Maa ilma äärel. — Tõtt ja nalja.

Nr. 18 (156)

September 1928

VII aastakäik.

Lindprii.

Ameerika kirjaniku Zane Grey romaani.

11

Longstreth fosistas midagi kohtunil Owenile, ja see aumäärt mees noogutas oma suurt, karwasti pead.

"Wõid minna, Bo!" ütles Longstreth tuiselt. "Teised tehku nüüd, et wälja saavad."

Ta tegi, nagu ei oleks Duane näinudki. See tühistus oli lõök ratsapolitseinikule ja ratsapolitseiteenistusele üldse. Kui Longstreth ka kõmerail teil käis, siis oli tal ometi juurepärane julgus. Duane uskus peaaegu, et tema juures ei wõi kahelda. Aga tema ükskõiksus, tema eemalükkaw wäljenduswiis, tema härralik kindlus — kõik see seisis Duane terawate filmade nähes järjus wastolus ta kinniste huultega ja pitadase kahwatusfega tema oliiwikarwa näol. Silmapilkses rahus märkas Duane uurim film Longstrethi näol põnewa uudishimu ilmet: mis tuleb nüüd?

Wangi kõhatus katkestas waituse. Snecker püüdis ulse poole jõuda

"Bea!" müristas Duane. See hüüe pani Sneckeri nagu püüsupauk seisma. "Mina ise nägin, kuidas Snecker Saramiele kallale kippus, Longstreth!" ütles Duane selge häälega. "Mis on kohtul selle kohta ütelda?"

"Kohtul on ütelda: Siin läänepool Pecost ei waja meie ratsapolitseinikke. Ma ei taha neid siia saada. Fairdale ei waja ratsapolitseinikke."

"See on wale, Longstreth!" wastas Duane.

"Mul on kirju Fairdale kodanikkudelt, kes kõik ratsapolitseinikke kaitset paluwad."

Longstreth kahwatas lubimalgeks.

Ta meeleskohtabel turjusid sooned sõnilisteks kõiteks. Talle näis tulewat wihahoog ja ta otsis wastust.

Floyd tormas saali ja jooksis laua juurde. Rääkis segasti juttu. Tema wihapuhang näis olevat mingisuguse põhjuseta.

Longstreth lükkas ta tagasi ja heitis talle hoiatama pilgu.

"Kus on Teie wolituse Sneckerit wangistada?" küendas Longstreth.

"Mina wolitust ei waja, kui tarwis on kedagi wangistada. Longstreth, Teie ei tunne ratsapolitseinikke wõimur ulatuft."

"Siin Teie oma politseinikulollust ei pea tegeama. Küll ma Teile juba riigi ette lütkan."

See mõlematu wastus Longstrethi suust oli märk, mida Duane oodanud. Sinna oli ta sihtinud. Ta tahtis Longstrethi sundida lahtiste kaartidega mängule, et ta linnale näitaks oma õiget nägu.

Duane astus nii kaugele tagasi, et ta kõigist teistest lahus seisis.

"Fairdale mehed!" hüüdis ta siis läbitungiwalt. "Mina kõnelen teile kõigile. Kutsun teid kõiki tunnustajateks. Longstreth, teie pärjemeister, talistab kurjategija wangistamist. See antakse Austini kindraladjutantidele teada. Seal

enam ei saa Teie wangistamist takistama, Longstreth!"

Longstreth istus, walge kui sein; ta lõug wärises.

"Teie olete oma kaardid awanud, Longstreth!" hüüdis Duane ja tema hääl kõlas kaugele, kõiki kuulajaid kütkestades. "Iga Fairdale aus kodanik näeb nüüd, mis siin mängitakse, ja teil pole enam ainuiski trumpi. Nimegame last ta õige nimega. Selle kahe aasta jooksul, mil olete Fairdalis pürgermeister, pole teie veel tial ainuiski loomawarast wangistanud. Kummaline, kuna ometi Fairdale loomaderõwivise keskus on. Teie pole veel ainuiski wangi saanud Del Riose, rääkimata Mustini. Teil pole siin ju wanglatki. Teie ameti ajal on siin korda saadetud üheksa mõrtsukatööd — lugematud kallalekippumised ja tänawlahingud. Redagi ei wangistata. Aga wangistada olete teie käskinud wäikeste effituste eest ja neid mõotmata waljusti karistanud. Kohuistanguid on küll peetud — istanguid weesiguse, loomade jagamise ja maapiride asjus. Kummaline, kuidas neis protsessides alati ifka teie, Lawson wõi mõni teine, kes teile lähedal, ofaline oli. Kummaline, kuidas need protsessid alati hästi lõppesid — Teie katus!"

Duane peatas oma külmas, lõikawas kõnes filmapilgu. Saali waituses ja wäljas kuuldi meeste sügawat hingamist. Siis lõpetas Duane:

"Longstreth, weel üks awalik sõna teile ja Fairdalele! Mina ei süüdistata teid ja teie kohtu mitte autuses. Ma ütlen ainult: Kummaline! Seadus on siin olnud waid jant. Selle leiguse ja ülbuse põhjused pole mulle selged — weel mitte selged. Aga tänaseft päewast saadit mängin mina kaasa!"

17.

Duane lahkus kohtusaalist, tungis rahwast läbi ja läks tänawat mööda alla. Palsude meeste nägudel nägi ta waewaltwarjatud imestust ja rahuldust. Ta oli siin sattunud soojale jäljele ja tahtis näha, kuhu see wiis. Polnud sugugi wõimatu, et selle teises otjas istus Cheseldine.

Paisum sübidus kaswas temas. Kuid ifka jälle tuikas temast läbi mälestus Ray Longstrethist. Ta kahtlustas selle neiu isa mitte see olla, kelleks ta ennast näitab. Wõimalik, ifegi töenäoline, ütles Duane enesele, et olen sunnitud sellele neiu teinema muret ja walu. See halwas ta südant walufasti. Kummaline tunne, mis ta südames kaua aega maetuna seisnud, koputas ja tahtis kuulda wõetud ning sisse lastud saada. See tegi ta kohmetuks.

Wõõrastemajja tagasi jõudes leidis ta Laramie seotud peaga, muhk otjas, kahwatult, muidu terwena.

"Kuidas läheb, Laramie?" küsis ta.

"Noh, kuidas olud wõimaldawad!" wastas Laramie.

"See oli raske hoop, mis Snecker Teile andis," tähendas Duane.

"Mina ei taha Wo peale kaewata," tõrjus Laramie pilguga, mis Duanele mõtelda andis.

"Siis kaeban min a. Sain ta kätte ja wiisin kohtu ette, aga Longstreth lastis ta lahti."

Laramiele ei näidanud see sõpruseawaldus mitte rõõmu tegewat.

"Dean, Laramie," jatkas Duane, "mõnes kohas Teksases on parem tarkus suud pidada. See on tark ja terwel kuid meie oma wahel, peate teadma, et ma teie pool aeda seisani!"

Laramieft küsis tuiatus läbi.

Duane pööras ja waatas temale filma. Ta oli Laramie tema harjunud kinnisuseft üles raputanud. Aga kuna ta teda silmitsest, kadus hele paiste, mis wõib olla oli hämmastus ja rõõm olnud, jälle tõrtsmiku näost. Ta kandis jälle wana maski. Aga Duane oli küllalt näinud. Ta jälgis nüüd nagu hurt.

"Et rääkida tööst, Laramie," küsis ta, "kellele töötab Snecker?"

"Sellest pole ma midagi lausunud."

"Noh, siis ütlege nüüd seda mulle, jah? Olete täna tuihane, Laramie. See tuleb küll wiist muhust? Nii siis, kellele töötab Snecker?"

"Kui ta üldse töötab, mis pagana harwa sünnib, siis Longstrethile."

"Om! Longstrethile näib ju kogu Fairdale ühes ümbruskonnaga kuuluvat. Wihastasin hiljuti rängasti, kui kaotasin Longstrethi waarapangas palju raha. Oleksin ma wõitnud, ma ei oleks olnud nii wihane. Aga ma olin juhm, kui keegi mulle ütles, et see pank kuulub Longstrethile."

"Temale kuulub siin ümbruses waga palju," wastas Laramie surutult.

"Mm! Juba jälle! Nagu kõik teised, feda ma siin kohanud, kardate teie Longstrethi päraft suud põletada, Laramie! Mina ei küsi ton-tigi härra kolonel ja pürgermeister Longstrethi suhtes! Ja kui waja, kõmmutan ma talle kuule kereesse nagu mõnele kaabakale Pecose kaldal."

"Rääkimine on odaw!" ütles Laramie, nagu oleks jutt lihtsast kiitlemisest, aga ta nagu muutus punasemaks.

"Digel Teil on õigus!" ütles Duane. "Harilikult polegi rääkimine minu asi. Kas see siis tuttaw ei ole, et mängupõrgu „Lootus“ Longstrethile kuulub?"

"Ufun, feda teab Pecose kaldal_iga mees.

Minult Longstrethi nimi pole sellega seotud. Seda asutust juhib Blandy."

"Nii, nii, Blandy! Tema waarao on wale wõi ma tunnen mängu sama wähe kui mu hobune. Tean, et meil on palju waarapanke, kus walesti mängitakse. See on kord nii. Aga Blandy on toores, salakawal kaabakas, kes sellelegi ei julge otja waadata. Seda maja peaks aus mees juhtima — selline kui teie, Laramie."

"Tanan waga!" wastas see ja ta häälpõlm Duane armates enam nii kare. "Kas teie siis weel pole kuulnud, et see warem mulle kuulus?"

"Ei! Tõesti?" küsis Duane ruttu.

"Seda ma arwan! Mina ehitasin selle maja ja suurendasin teda kaks korda. Üksteistkümmend aastat oli ta minu oma."

"Mm' Imesta koke!" Nüüd oli Duane üllatatud ja selles üllatuses hämardas talle midagi. "Rahju, et teie enam seal ei ole. Müüsite ära?"

"Ei. Kaotasin!"

Nüüd julas Laramie. See oli talle kergenduseks, et wõis oma lugu jutustada. Osawõtt oli ta pehmeks teinud.

"Kaks aastat on sellest möödunud — möödunud märtsil kaks aastat," jatkas ta, "kui ma olin Longstrethi osanik suures karjaäris. Me saime karja kofku, ja minu osa, tuhatakahesajada pead, warastati. Jäin Longstrethi wõlglasteks. Ta käis mulle peale. Tuli protseß — ja mina — mina kaotasin. Olin läbi."

Duanel oli walus Laramiele waadata. Mees oli furnukahwatu ja pizarad weeresid tal üle näo. Duane nägi selle mehe kibedust, alandust ja häda. Tema oli küll oma kohused täitnud, aga teda oli petetud. Laramie meelekibeduse saladus oli talle nüüd selge. Aga põhjust, miks ta Longstrethi peale awalikult ei kaewanud, tema tagasihoidwuse saladust ja hirmu — kõike seda armas pärida Duane kohaseks edaspidiseks jätta.

"Bagana pigi! Neetud lugu!" ütles Duane. "Aga teie olete hea kaotaja. Ratas pöörab jälle. Kuulge mind, Laramiel! Ma wajan teie nõu. Mul on mõni kross raha. Ei tahaks seda mängus kaotada, waid millegisise mahutada. Loomi osta wõi mõne karjakaawatuse osanik olla. Soowiksin, et teie mulle mõne ausa karjakaawataja juhataksite. Wõi ka paar niisugust, kui neid leidub. Ei tahaks tegemist teha karjakaawatajatega, kes karjarööwlitega kofku mängiwad. Dunnen haifu, nagu kubiseks Fairdale sellistest. Teie elate juba aastaid siin, Laramie, ja tunnete wistiski paari meest, seda wõib usaldada."

"Jumalale tänu!" wastas Laramie täieft südamest. "Seal on Frank Morton ja seal on Si Zimmer, minu naabrid ja sõbrad häift päewist ja weel nüüdki minu sõbrad. Franki ja Sid wõite usaldada. Aga kui tahate minu nõu kuulda wõtta — ärge mahutage praegu oma raha karjasse!"

"Miks mitte?"

"Sest et nüüd iga uus, kes loomi ostab, paljaks rööwitakse, weel enne kui ta oh saab ütelda. Pioneerid ja uued karjakaawatajad on karjarööwlitele kergeks mänguks. Neil pole kogemusi. Ei tea ega tunne kedagi. Wanad karjakaawatajad on wähemalt targad ja ettewaatlikud. Nad hakkaks ka wastu, kui — —"

"Kui mis?" küsis Duane, kui mees wait jäi. "Kui nad teaksid, kes wargad on?"

"Seda mitte."

"Kui meil oleks julgust!"

"Sellest puudust pole."

"Mis siis puudub? Mis ajaks neid wastupanule?"

"Suht!"

"Tere, Jim!" pörus äkki tugew hää.

Hiiglasuur mees, kel punane, lustilik nägu, astus tuppä.

"Galloo, Morton!" hüüdis Laramie. "Egitlen sulle siin ühe wõõra, aga tema nime ma ei tea!"

"Pole wigal! Siin käib ainult wähe mehi oma õige nime all ringi."

"Ütelge, mister Morton," ütles Duane, "Laramie ütles mulle, teie olla hea mees, kelle osanikuks wõiks astuda. Minul on raha ja ma soowiksin selle heameelega karjasse mahutada."

Morton naeris.

"Minul on ausad mõtted," ütles Duane haamatult. "Kui teie muidu ka nii hullusti siise kufute kui minuga, siis ei saa teie ilal haljale oksale."

Duanele tegi see nalja, et nende meestega nii kahemõtteliselt wõis rääkida. Morton ilmutas löbu ja huwi, jäi aga umbusklikuks.

"Mul on pisut raha. Kas tahate mind kuidagi osanikuks wõtta? Kas tahate mind aidata jalule — karjakaawatajaks, kel wäike oma kari on?"

"Noh, wõõras, et awalikult ütelda, teie oleksite lihtsalt hull, kui nüüd loomi ostaksite. Mina ei taha teie raha, et hiljem teid rahata näha. Paremini üle Becose tagasi, kus karjarööwleid wähem on. Kümme aastat tagasi oli mul enam kui kakskümmendwiis karilooma. Kaabakad ei annud mulle aega karja kaswatamiseks. Tore nendest, eks ole?"

"Tore jah! Mina siin muust ei kuule kui karjarööwlistest," wastas Duane karsitult

„Vaadake, Morton, mina pole veel iial elanud maal, kus niipalju kaabakaid elutseb. Kes neid kaabakaid siin siis dieti juhhib?“

Morton silmitses Duane't uudishimuliku ja lõbusa naeratusega. Siis pigistas ta oma suu kinni, nagu oleks ta tahtnud mõnda väljalipjamat sõna tagasi hoida.

„Kuulge, Morton! On ometi selge: olgugi need karjaröövliid tugewad, ajagugi nad oma äri salajas, olgugi veel palju filmanähtawalt ausaid kaupmehi nendega mestis — pika peale ei jõua nad endid ometi hoida.“

„Nad tulewad pioneeridega ja hoiawad endid seni, kuni weel üks härjasaba järel on,“ seletas Morton.

„Noh, kui asja peale ka nõnda waatate, siis pean ma ka teid karjaröövliks arwama.“

Morton nägi wälja, nagu oleks ta tahtnud Duane't piitsaperaga maha löüa. Aga ta leidis wiha enesele mitte sobiwa olewat, waid waatas asjale enam naljakast küljest ja hakkas laialt naerma.

„Siin pole midagi naerda,“ jatkas Duane. „Kui teie paremaks arwate hiiereanku pugeda?“ kordas Morton.

„See on ometi selge. Ma tunnen kuraastikaid mehi, ja need pole siin teistfugusemad kui mujal. Ütlen, kui teie midagi hirmutaolist näitate, siis teete seda ainult nii. Siin Fairdales on hullk selliseid jäneseid. Nende hulka teie ei kuulu. Kui siis tõendate, et karjaröövliid igawesti jääwad, siis ilmutate julgusetust, ainult et mitte rahwaarwamisele wastu rääkida! Mis teie siin wäljas wajate, on pisut wärsket werd. Kas taipate, mis ma mõtlen?“

„En, usun, et taipan,“ wastas Morton ja nägi wälja, nagu oleks temast torm üle käinud. „Järgmine kord, kui linna tulen, otsin ma teid üles, mõõras!“

Ütles, ja lahkus.

Saramiel olid filmad nagu sädemeid pilduwal tulekiwil.

Ta tõmbas raskesti hinge ja waatas toas ringi. Siis pööras ta pilgu Duanele.

„Olete tabanud õige mehe! Aga kes, pagan, olete teie?“

Duane pistis käe oma nahkwesti sisetaskusse ja tõmbas selle pahupiidi. Selle hoidis ta Saramie ees. Hõbetäht siras Jimi filmade ees.

„Ha, ratsapolitseinik!“ sosistas Jim ja pööratas rusikaga lanale.

„Saramie, kas teate, kes on selle salaja karjaröövliite salga peremees siin Fairdale ümbruses?“ küsis Duane awaltikult. Tema rahulikk, sügaw, külm hääl rahustas Saramiid.

„Ei,“ wastas ta.

„Kas teab seda keegi teine?“ jatkas Duane.

„Usun, ükski aus kodanik ei tea seda.“

„Aga teil on oma kahtlus?“

„Seda muidugi!“

„Mis arwate meestest, kes siin kõrtsides alaliste külalistena logelewad?“

„Hirmus selts!“ wastas Saramie. „Enamik neist wiibib siin juba aastaid. Teised tulewad ja lähewad. Mõned töötawad, aga harwa. Enamik neist warastab. Warastab loomi. Rööwivad ka muid asju, mis kätte juhtub. Nimult et joomiseks ja mängimiseks pisut raha saada. Hirmus selts!“

„On teil aimu, kas Cheseldinel ja tema rööwliisalgal nende meestega midagi asja on?“

„Seda teab taewas! Mina olen neid alati pidanud üheks salgaks. Keegi pole Cheseldinet iial näinud — ja see on aruldane, kummaline, kuna Knell, Poggin, Panhandle, Blossom Kane ja Fletcher iga filmapilt siin on. Ei, Poggin ei näita enamast nii tihti. Aga teised. Ülbse on nad üle terve maa läänepool Pecost laiali puistatud.“

„Weel üks asi teeb mulle peamurdmist,“ ütles Duane. „Miks on siin inimesed — filmanähtawalt ausad inimesed — kõik nii kinnised? On see tõsi, wõi paistab see mulle ainult nii?“

„See on tõsi, neetult tõsi on see!“ wastas Saramie tufaselt. Mehed on kaotanud Fairdales loomad ja maaomanduse — õigel teel kaotanud wõi teifiti, mida ei saa tõendada. Mõni neist on rääkinud — osutusi awaldanud. Sellised mehed leiti siis surmalt ja paljaksrööwitult. Surnud ei räägi enam. Sellepärast oleme nii kinnised.“

Duane jäi süngelt tõsiseks. Karjaröövimine ei olnud nii hull. Väärtekkas oli kolinud ja kaswanud karjaröövliite karjast hoolimata, kes ta laiadel wäljadel hullus. Aga see külm, salajane, mõrtfukalik türrannia ülespuudwa seltskonna üle oli nii hirmus, et ta kawa enam ei mõinud kosta.

Duane tahtis parajasti jälle rääkida, kui kähjalöögid kajasid. Hobune peatas maja ees ja ratsanik kargas sadulast.

Sisse astus Floyd Lawson ja nõudis tubakat.

Kui see külästus Saramied üllatas, siis ei ilmutanud ta seda. Aga Lawson sai wihaseks ratsapolitseiniku nähes. Sünge sädelus ilmus ta filmadesse, mis Duane't Saramiele ja jälle tagasi lehwisid. Duane nõjatas rahulikult leti najal.

„See oli Teie poolt paha tegu,“ ütles Lawson. „Kui Te weel kord ilmute ja meil sellist tempu teete, küll siis saate midagi näha!“

Oli kummaline, et mees, kes kümme aastat Pecoste jõest läänepool elanud, Duanes seda ei osanud ära näha, mis sellise jutu ära teelas

Mis Lawson näitas, polnud täiesti mitte julgus. Julged mehed on harva sallimatud. Suurte revolvrifangelaste julguse juures seltsis alati külm, tagasihoidlik ülespidamine, knapp, peaaegu tasane, kindlasti aga aupakkiv kõnelemine. Lawson oli kuumapeaga prantsusewerekiline loisiaanlane, mees, kellele nähtavasti veel keegi polnud wastu astunud, tugew, toores ja kirglik — omadused, mis sellises olukorras temast otsekohe narri tegid.

„Ütlen veel kord: etendajate ratsapolitseinikukommetit waid selleks, et Ray Longstrethi lähemale saada,“ urises Lawson. „Pidage meeles, kui veel kord üles tulete, läheb põrgu lahti!“

„Seal on Teil õigus! Aga mitte nii, kuidas Teie arwate,“ wastas Duane. Ta hääl oli külm ja teraw.

„Ray Longstreth ei alanda ennast sellist kakenud werikoera tundma, nagu Teie olete!“ karjus Lawson ägedasti. Ta oli armutadepuhest lihtsalt hull. „Mina nimetan Teid õige nime järele, Teie petis! Teie luiskaja, Teie kaabakas ratsapolitseiniku näol!“

„Lawson, mina ei loe Teie sõnu haawawaks, kuna Teie usute, et kaitsete oma ilusat sugulast,“ wastas Duane pikkamisi ja rahulikult. „Aga lubage mulle ka, et Teile Teie meelitused tagasi annan. Olete peen lõunamaalane! Teie wäite suurusaja. Teie hargrumal w e i s e w a r a s!“

Wiimse sõna Duane otse sihistas. Sest ta nägi Lawsoni kirgedest punasest näost, et oli naela pea pihta tabanud.

Lawson kähwas sirgeks, liigutas ja tghitis revolwrit kähmata. Aga kui pikkamisi!

Duane kumardas ettepoole. Ta pikk käewarjs lükkas edasi.

Lawson tuihus tagasi, wiskas laua ja toolid ümber ning jäi seinä äärde poolistukile lebama.

„Urge wõtte!“ hoiatas Duane.

„Lawson, jätke revolwer rahule,“ kisendas Saramie.

Kuid Lawson oli wihas meeleetu. Ta kähmas puuja poole. Ta nägu, nüüd purpurpunane, nägi wälja tige ja mõrtsukalik.

Duane lõi tal revolwri käest.

Lawson tõusis wihaselt ja tormas uksest wälja

Saramie tõstis oma wärisewad käed.

„Mispärast lasite ta plehku panna?“ ahast

tas ta. „Ta tahtis Teile lasta. Sellist meest jalaga küia, sel pole siin wäljas mõtet.“

„See puupea narr saab mõrgama ja enese ning oma salga meile wastu ajama. Tema ongi just see mees, keda ma tahtsin tabada. Tema mahalaskmine oleks olnud pealegi mõrtsukatöö.“

„Mõrtsukatöö!“ hüüdis Saramie.

„Jah, mulle!“ wastas Duane.

„See wõib olla õige! Aga kui Lawson on mees, kelleks te teda arwate, siis algab nüüd salajane, maaalune õnnistamine. Lawson ei anna rahu ei päemal ega ööl. Tema ja Longstreth on alati minu kannul olnud.“

„Misjooks on Teil filmad, Saramie?“ küsis Duane. „Pange tähele! Olge walwas! Kõlas-tage oma sõpra Mortoni. Ütelge temale, et tants algab. Ühinege nelja wõi witefesi mees-tega, keda Te tunnete ja kindlasti wõite usal-dada. Mina wõib olla wajan Teie abi.“

Siis läks Duane majast maja juurde, nurga juurest nurga juurde, kõrtjast kõrtji — alati kuulatahes ja waadeldes. Pimeduse tulekul hü-lis ta üles Longstrethi farni juurde. Dhtu oli jõe. Uksest seisid lahti. Üksid lambid, mis läbi pimeduse paisisid, seisid maja teises otsas Longstrethi suures elutoas.

Kui suur jahtwanker ukse ette sõitis ja Longstreth ning Lawson sellest wäljusid, oli Duane põõsaste wahel peidus. Neude wari oli nii tihe, et ta Longstrethi aimult pealiskaudselt sai filmitseda. Nii pea kui Duane nägi, näis ta olewat rahulik ja külm. Duanel polnud wõim-alust enam Lawsoni filmitseda. Sõnalausumata läksid mõlemad majja ja panid ukse eneste järel finni.

Weranda teises otsas, just ühe atna all, oli seinä ja astme wahel wahä. Sinna warju peit-is enese Duane. Kannatuslega, mille ta nii mõneski peitnises enesele kogunud, ootas ta seal pimedas.

Ükki süüdati lamp, ja Duane kuulis kleitide kähinat.

„On wististi midagi juhtunud, Ruth!“ kuulis ta preili Longstrethi kartlikult ütlemat. „Jsa läks minuist praegu kijas mööda ja ei rääkinud sõnagi. Ta näis olewat kähwatu ja wihane.“

„Tädipoeg Floyd nägi wälja nagu äitese-pilw,“ ütles Ruth. „Õnnekest forda ei kähunud

Chlorodont

1/2 tuubi Kr. 1.— 1/4 tuubi Kr. —60

hambapasta

kõrwaldab halwa hingeõhu.

ta mind suudelda. Midagi on juhtunud. See on paha päem, Ray!"

"Ah, armjani, mis võime teha? Mehed on nii meeskivad. Floyd rikub kogu mu elu. Ja ta piinab sind halastamatult —"

Ruth kahestas.

"Mina ei nimeta seda piinamiseks. Tema tahab etendada armumut. Sookseb iga põlle järele."

"Plus kompliment mulle, Ruth!" naeris Ray.

"See on mulle üks kõik," vastas Ruth isemeelselt. "Mäi on nii. Tema on piiritu. Ja kui ta jõubnud on ja mind katsub suudelda — siis vihkan ma teda."

Rojast kajastid sammud.

"Halloo, tüdrukud!" kajas Lawsoni hää, aga sel puudus harilik lustilik kõla.

"Mis öieti on, Floyd? Küsis Ray. "Mina pole isa veel sellisena näinud kui täna õhtul, ka sind mitte nii — nii vihaseks. Ütle mulle, mis on sündinud?"

"Meil oli täna krah," vastas Lawson tumeda tähendusriika naeruga.

"Krah?" kordasid mõlemad neiud uudishimulikult.

"Vidime vastu võtma karistusväärsehaamamist," seletas Lawson kirglikult. "Kuulge ma justustan teile selle loo."

Ta kõhatas ja puhastas kõri sellisel viisil, mis näitas, et ta oli joonud.

Duane tõmbus sügavamale varju ja pingutas lihaseid pika ja raske waeva jaoks. Ta kuulas pingutatult ja teravasti. Minus sõna selle Lawsoni suust, kire heffel juhustlikult välja puistatad, võis olla võtmeks, mida Duane vajab.

"See juhtus linnasaalis," algas Lawson kiiresti. "Sinu isa, kohtunik Owens ja mina olime kolme väljast tulnud karjakaaswatajaga nõu pidamas — seal meab see neetud ratsapolitseinik Sneckeri sisse, selle pois, kes enese sita majja peitis. Ta oli Sneckeri wangistanud sellepärast, et see ühele kõrtsmikule nimega Laramie oli kallale kippunud. Snecker oli silmanähtawalt süütu ja lasti wabaks. Siis hakkas see ratsapolitseinik meid teotama. Seadus olla Fairdales ainult naljaasi! Kohtuistang — kommet! Digust siin ei ole! Sinu isa ei kõlbawat pürjermeisteriks. Tema kartwat weisewargaid, teerööwleid ja mõrtsukaid. Lastwat inimesi tühistate asjade pärast areteerida. Tarwitawat oma ametit ainult karjakaaswatajate ja kaupmeeste petmiseks. Kõike seda karjus ratsapolitseinik, nii et seda kõik võisid kuulda. Karistataw teotus! Sinu isa, Ray, on tema

enese kohtusaalis ratsapolitseiniku kaabaka poolt teotada saanud!"

"Hirmus!" karjatas Ray, Longstreth. Mure ja wiha kajastid ta häälest.

"Ratsapolitseinikud tahastid Vääne-Tekfases walitseja," jatkas Lawson. "Need ratsapolitseinikud on alatu tõug. Mõned neist on weel hullemad kui rööwliid ja põlatud, keda nad püüawad. Mõned neist olid ise bandiidid ja põlatud, enne kui nad ratsapolitseinikudeks hakkasid. See mees siin on kõige pahem neist. Ta on kawal, angerjasil, tahab tappa. Kui sinu isa enast oleks liigutanud, see kaabakas oleks ta maha lastnud. Tema on filmawereline kurat — sündinud rewolwriimees. Jumal olgu mulle armuline, ootari iga filmapiik, et sinu isa urnult minu jalgade ees lamab!"

"O Floyd! Milline hirmus kaabakas!" hüüdis Ray Longstreth kirglikult.

"Nagu kõik ratsapolitseinikud, tahab temagi kuulsaks saada! Sneckeriga mängis ta waid selleks teatrit, et tal wõimalus oleks sinu isa wastu üles astuda. Ta katsub kogu Fairdale tema wastu üles äsjitada. Neetud olgu see kaabakas! Tema teeb meile palju waenlasti!"

"Mis on sinul sellise inimese haawamistega tegemist?" ütles Ray Longstreth. "Kahulikult järelnõtkemisel ei awalda ta kellegi peale mõju. Üra wihasta, Floyd. Ka isa ärgu wihastagu. Wististi ei wõi teda ta lugupidamises nii paljude aastate järele haawata — ükski s e i k l e j a!"

"Dmeti wõidakse teda haawata!" vastas Lawson ruttu. "Piirimaa on eriline maa. Siin leidub palju kibestunud mehi, kelle karjakaaswatus ja äri pole õnnestunud. Sinu isa töö on head tulemused. Ratsapolitseinik külwas kihwtiseemet ja see tärkab!"

18.

Wõõraid tuli Fairdalesse, aga tuli sinna teisigi tumedaid isikuid, kes olid tundmatud küll Duanele, mitte aga Fairdale elanikkudele. Need isikud aitasid luua põnewa, ootusriika õhkkonna. Kõrtsid tegid palju äri ja olid ööd ning päewad lahti. Toored wõõrad äratasid linna-keste ausad kodanikud juba loidu ajal tänawatel kisenades.

Päewal hoidis Duane enast enamasti warjus. Tema ei uskunud mitte, et teda otsekohe tänawale minnes rewolwrikuulid ootawad. Seda juhtus harwa, ja kui see juhtus, siis sündis see enam juhustlikult kui kindla kawa järele.

Ruid õhseti Duane ei laiselnud. Ta kohtas Mortoni ja teistega. Oli tekkinud salaühing. Kõik selle liikmed olid walmis tegutsema. Palju

ötunde weetis Duane selle maja walwamisega, kus Floyd Lawson elas, kui ta ülewal Longstrethide juures ei wiibinud. Dõseti küllastati Lawsoni wõi vähemalt seda maja, milles ta elas. Sinna hiilis wargelt hulk mehi, kes mitte ei näidanud olemat naabrid ja sõbrad. Duane polnud neis küllastajais weel kedagi ära tunnud. Ta ei arwanud aega weel soodsaks, kellelegi neist julgelt kallale kippuda. Sellegipärast uskus ta kindlasti, et selline tegu amalikuks teeb, kas Lawson wõi mõne teine maja-elanik kirjategijate mestimees on.

Laramiele oli jäänud õigus. Polnud weel mõõdunud kahtlümendnelja tundiigi tema wiimaseft jultemiseft Duaneaga, milles ta tiirelt tegutsemiseft soowitas, kui ta leti tagast furnult leiti, kuuliant riinas. Keegi ei teatanud, et ta oleks pauku kuulnud. Yetil seijis paberitükite, millele pliiatsiga jämedalt oli kirjutatud:

„Kõigile ratsapolitseiniku sõpradele sama aatus!“

Duane esimene töö oli Laramied maha matta. Ükski Laramie naabriteft ei wõtnud matuseft osa ega ilmutanud osawõttu furnu ega ta järele-jäänud perekonna wastu. Proua Laramie oli haige. Eõõft tabas teda walusasti. Ta jäi oma wiite lapsega peaaegu ilma mingi warandusefta. Duane üüris wäikese suwinaja linnakese äärde, wiis perekonna sinna ja tegutses selle toitjana ja sõbrana.

Mõni päew hiljem läks Duane julgesti linna ja näitas, et tal müüd tõsi taga oli. Tema arwates leidus Fairdale inimesi, kel salamahti hea meel oli ratsapolitseiniku kohalwiibimisest. Temal oli kawatsus seda liikumist toetada. Rogu kompanii sõdureid ei wõinud Fairdale metsikute meeste peale sellist mõju awaldada, kui seda tegi Duane sealolek. Näägiti, tema olla rewolwrimees, kelle käsi wälkfire. Temale wastuastumine tähendawat surma. Kolmkümmend meest olla ta juba surmanud, rääkis kuulujutt. Jah, temast räägiti, ta oskawat rewolwrit sama hästi tarwitada kui Poggini wõi — Bud Duanel

Kuritegeliste elementide keskel liikusid mitte ainult oletused Duane isiku kohta, waid igauks püüdis ka kõik tegemata jätta, mis ratsapolitseinikule terawasti oleks wõinud ilma paista. Baarides, laudade juures, lonkimiskohtadel kuulis Duane tähendusit:

„Keda see ratsapolitseinik püüab? Mis on ta esimene kawatsus? Kes tõstab tema wastu esimesena rewolwri ja on surmalaps? Millal ometi leitakse ta kufagil tinaga täidetuna?“

Kui selgus, et Duane Fairdale koduste, auaste kodanikkude seltsi käis, et neid kelmide wastu liikuma panna, siis näitas Fairdale oma

hundihammaid. Mitu korda lasti pimedas Duane peale ja kord sai ta kerge haawagi. Kuulujutud pajatasid, et suur rewolwrimees Poggini Fairdalese tulewat ratsapolitseinikku kohutama.

Uga seadufeta päewawargad ei tõusnud hulgani Duaneft tapma. Põhjus oli wõllarogade pikaldus. Ratsapolitseinik wiibis nende keskel. Ta oli humitaw, kuigi kardetaw. Samad mehed, kes teadsid, et ta neid kahtles, oleksid temaga heameelega ühes lauda jooma istunud. Isegi nende awalikus maenulikuses peitus weel hea huumori karedus.

Kealegi ei oleks ifegi kompanii ratsapolitseinikke Fairdale elanikkude tähelepanu suutnud kõrwalbada armastatud joomingutel ja mängudel. Seda wõisid korda jaata ainult otjustamad teod. Snecker oli kadunud wõi peidus. Poggini tulekust räägiti ifka weel, aga ta ei tulnud. Alati sed wõõrad comboyd, kes linna jooma ja mängima tulid, olid endisega wõrrelbes õige tagasihoidlikud ja pehmed.

Uga see rahu Duaneft ei petnud. See ei wõinud olla kestew. Oli ime, et ta juba nii kaua kestis.

Duane küllastas tihti proua Laramied ja ta lapsi. Kord pärast lõunat, kui ta parajasti seal wiibis, nägi ta preili Longstrethi ja Ruthi ukse ette ratsutawat. Kaasas oli neil korm. Nähtawasti olid nad proua Laramie õmetuseft kuulund. Duane tundis kummalist rõõmu, läks aga teise tuppa, et nendega mitte kokku puutuda.

„Tulen Teid küllastama, proua Laramie,“ ütles preili Longstreth lahkesti.

Wäike tuba polnud mitte wäga walge. Tal oli üksainus aken ja ukse. Ometi wõis Duane selgesti näha, proua Laramie lamas kahwatult ja kuitwetult moodis. Ta oli kord filmapaistwalt ilus olnud. Müüd seifid mure ja wiletuse märgid ta näol. Uga sel puudusid karedad ja tigejad jooned, mis ta mehe nägu olid iseloomustanud.

Duane ei teadnud, kuidas proua Laramie ennast sai hoidma selle mehe tütre wastu, kes ta mehe hukatusse saatnud.

„Teie olete siis Granger Longstrethi tütar?“ küsis haige ja pöõras oma mustad filmad külalisele.

„Jah!“ wastas preili Longstreth lihtsalt. „Ja see on minu sugulane Ruth Herbert. Tulime Teid ramitsema, Teie laste eest hoolitsema ja Teid igal kombel aitama, kui seda lubate.“

Järgnes pikk waitus.

„Teie olete pisut Longstrethi sarnanel“ ütles proua Laramie wiimaks. „Uga täiesti tema sarnane Teie ei ole. Olete wiist enam ema sarnane.“

Lauljanna **Alide Tulk**, Ameerikast,
esineb kontserdiga „Estonias“ pühapäeval
30. sept. s. a.

nane. Ei tea, preili Longstreth, kas ma Teie käest midagi tohin vastu võtta. Teie isa on minu mehe hävitatud.”

„Jah, seda ma tean!“ vastas neiu kurbalt. „See on vaid üks põhjus enam Teid paluda, et Teid tohiksin aidata. Kui Te seda lubaksite, tähendaks see mulle palju.“

Kui maese naise südames veel mingisugune meeletu armus, siis sulas see ruttu preili Longstrethi sooja ning lahke viisi ees. Duane mõtles eneses, et Kay Longstrethi iludusest veel kaugelt üle käis tema õrnus ja südamlikkus. Igatahes mõitis ta varsti proua Saramie südame, ja maewalt oli ta veel lastega rääkinud, kui juba ema kui ka lapsed tema sõbrad olid. Kõrni awamine oli sündmus! . . .

Sel hetkel oleks Duanel raske olnud Saramie mõrtsufaga arwet oienadada.

Preili Longstreth ja Ruth aga ei näidanud kurba seisukorda mitte nii väga südamesse mõtmat, kuidas see õrnatundeliste naiste juures enamasti alati on. Siin majas oli juba ifegi leina ja kurbust küllalt. Wajalikud olid julgustus, lahusus, abi ja tegutsimine — ja selle

ees hoolitsejad need neiu sellise waimuga, mis Duane südant rõõmustas.

„Kes on selle lapse riietanud, proua Saramie?“ küsis preili Longstreth äkki.

Duane waatas tупpa ja nägi rabelewat last preili süles.

„Ratsapolitseinik,“ vastas proua Saramie.

„Ratsapolitseinik?!“ hüüdis preili Longstreth.

„Jah, tema on meie eest hoolitsejad, sest-
saadik kui —“

Proua Saramie jäi wait.

„Ah, ja muud abi teil ei olnud!“ vastas preili Longstreth ruttu. „Mitte ainustki naist! Hirmus! Ma saadan Teile mõne ja tulen ka ise, proua Saramie.“

See oleks Teist ilus,“ ütles proua Saramie.

„Waadake — Jimil oli wähe sõpru — linnas. Ja neil oli hirmu meid aidata — hirm, et neile sedasama juhtub, mis juhtus wäesele Jimile —“

„See on ju hirmus!“ hüüdis preili Longstreth kirglikult. „Proua Saramie, ärge muretsege enam! Meie kanname Teie eest hoolt. Mita, Ruth! Mis asi on siis lapse kleidiga?“

Nähtawasti oli preili Longstrethil raske oma meeleliigutust tagasi hoida.

„See on lihtsalt wastuoksa selga tõmmatud. Külg, mis pidi olema taga, on ees. Usun, härra ratsapolitseinikul pole veel wõimalust olnud lapsi riietada,“ seletas Ruth.

„Tema tegi, mis oskas,“ ütles proua Saramie. „Aga taewas teab, mis meist oleks saanud ilma temata.“

„Siis on ta ometi enam — kui ainult ratsapolitseinik?“ küsis preili Longstreth, ja ta hää muutus härdaks.

„Tema on enam kui ütelda oskan!“ vastas proua Saramie. „Ta mattis Jimi. Mafsis meie wõlad. Tõi meid siia. Ostis meile kõi, mis waja, keetis meile ja toitis meid. Wepi lapsi ja riietas neid. Lohutas mind, kui uskusin, et pean küll surema. Tema on nii hea, nii õrn ja nii kannatlik. Wistiski oli kõi see wale, mis Jim temast esmalt kuulis ja uskus. Ta mängib lastega nagu seda teeb iga hea inimene. Kui ta nooremast last süles hoiab, siis ei wõi ma iial uskuda, et ta on wõrejämline rewolwrimees, nagu temast räägitakse. Ta on hea, aga ta ei ole õnnelik. Tal on nii kurbad filmad. Mõnikord, kui lapsed talle sülele ronivad, waatab ta kaugele, kaugele. Lapsed armastawad teda. Tema elu on kurb, aga ta näeb asjades waid head. Kord ütles ta, ka ratsapolitseinikud olla wajalikud. Noh, ma tänan Jumalt, et on selliseid ratsapolitseinikke kui tema.“

Duane ei tahtnud enam midagi kuulda. Sel-
leparast astus ta tупpa.

(Järgneb).

Kui armastus ärfab.

Saffa kirjaniku H. Courths-Mahler'i romaani.

1

Ohitusnõuik Rolf Matern astus oma naise tuppale. Tema olemasel, kiirel ja energilisel viisil sules ta enese järel ukse ja terwitas oma naiti weidi pelglikul pilgul.

„On sul pool tundi minu jaoks aega, Malwine?“

Proua Malwine Matern, uhe kuuaga neljakümneviieaastane naine, weel ikka ilusa, kuid weidi liikumatu näoga, waatas raamatult ülles, mida oli lugemud. Ta hallides filmades ei paistnud aga soojemat tulukest, kui ta abikaasale otja waatas.

„On sul midagi tähtsat, Rolf?“ küsis ta rahulikult.

„Muidugi.“

„Siis, palun, wõta iste. Tahsin küll wälja sõida, ei oste teha, kuid lihtsam sulle endasüüis-
tetawalt edasi.“

Rolf Matern tõmbas oma tooli lähemale ja istus maha. Suuret, muskulöös keha ette si-
rutades, pööras ta terawjoonelise, targa näo naise poole ja ütles wõrastawa kiiru ja kind-
luselusega:

„Proua Ilse Rottmann on täna hommikul surmud — tulen praegu ta surmawoodi juurest.“

Malwine Materni nägu punastus weidi, muidu ei ilmutanud aga midagi, et see teade teda ärritas.

„See on ju wäga kahetsuswäärne,“ ütles ta jahedalt, „kuid pole wiist kindlasti mitte see tähtis asi, millest minuga kõnelda tahad. Proua Ilse Rottmann oli küll su eriline kaitsealune, — kuid mulle oli see daam täitsa wõõras.“

Ta sõnadeist kostus jäine toon.

„Sa unustad, Malwine, et Ilse Rottmann oli minu waralaskunud noorepõlwe sõbra lesta, kellele wõlgnesin mõnesti suhtes tänu,“ ütles Rolf Matern, tõmmates närwilijelt käega läbi tihebade, hallide juuste.

„Ei — seda ma ei unusta. Sa kordasid seda ju ikka, kui awaldasin wõrastust, et sellele proua Rottmannile nii palju heategusid tegid.“

Rolf Materni nägu punastas — ja ta pilk ekkis kõrwale.

„Kes wõib seda hukka mõista, et puudust-
kannatawaid inimesi ülirohkuselt toetatakse?“ küsis ta kiirelt.

„Keegi. Kuid sa jätsid need kohustused minu hoolde ja ei seganud end isiklikult sellesse. Pean tunnistama, et mulle alati filma torlas wiis, kuidas sa selle proua Rottmanni eest

hoolitsesid. Et sa teda nii rikkalikult rahaga warustasid, selle oleksin pannud su suure suguse mõttewiisi arwele, et aga sina — kes hoidusid enese perekonnast, et rahuldada oma auhunnit — peaaegu iga päew proua Rottmanni kü-
lastasid, — see andis mulle mõtelda.“

Malwine Matern oli ka nüüd kõnelnud walitsetud, rahulikult häälel, kuid ta palgedel põlesid punased plekid, tummistades suurt, sees-
miist ärewust, ja ta filmadel oli pingutatud ilme.

Rolf Matern waatas tükk aega tummalt oma saledatele ilusafujulistele käelele, mil oli nii iseloomustaw wälimus. Lõpuks ütles ta, tõstes pilku aeglaselt naise poole:

„Malwine — mis mõtted sul selle kohta olid?“

Naine waatas talle suuril filmil otja. Sügaw ohe tõstis ta rinda. Ta wiwitas ainult filma-
pilgu, siis ütles ta, talt pilku pööramata:

„Nüüd, mil see naine on surmud, wõin seda sulle öelda, ilma et satuksin wäiklase ar-
nuitadepuse kahkluse alla: ma uskusin, et sa proua Rottmanni armastasid.“

„Malwine!“ hüüdis mees kohkunult ja ta nägu muutis wärwi. „Seda uskusid sina?“

„Jah,“ ütles naine sügawalt ja raskelt, „seda uskusin mina. Ja see on arusaadaw — eks? Fritz Rottmanni surmast saadik astusid sa ta lesele lähemale. Warem polnud me ialgi temaga kokku puutumud. Ühse ma polnud märganudki, et Rottmann sulle eriliselt sümpaatne oli. Sa nägid teda ju ainult kontoris. Te olite üheskoos ülikoolis käinud — noh ja — kuid hiljem läks wiist iganiks oma teed. Siis lasi ta sind päew enne surma enese juure kutsuda. Ja siis palus ta sind, nagu sa mulle hiljem ütlesid, et sa nuretsesks ta naise ja wäikese tütre eest. Oma tollekordsetes, rohkem kui alandlikkudes oludes wõisime waewalt midagi teistele jagada. Warsti muutus küll olukord, kuid ka sina muutusid sest ajast saadik, mil astusid Rottmanni lesega ühendusse. Sa olid sellest peale ainult rahutu külaline kodukoole ääres.“

Rolf Matern nõjatus tagasi ja waatas naisele walulikult otja.

„Sa siis uskusid sina, et teine armastus mu südamesse on tunginud?“

„Kas wõisid teist mõelda?“

Mehe nägu tõmbles piinarikkalt.

„Malwine, mispärast sa mulle ialgi sellest kahklusest ei kõnelnud?“

„Kas pidin sulle wäiklase armukadeduse tšeeni tegema? Kas pidin su armastust kerjama, mis mulle ometi oli kadunud? Tundsin sind küllalt, et teada, et sa polnud põbranud uimust frivoolseks kergemeelsuses. Süda aga, mis on awanenud teisele, suurele armastusele, pole tagasiwõidetaw.“

Ta sõnades oli lihtsameelne suurus ja uhkus, mis on tuhat walu läbi teinud. Rolf Matern silus enesel üle otsaetsise, nagu oleks tal palaw.

„Siis sellepärast — sellepärast siis jääme üksteisele wõõraks“ ütles ta wapustatult.

Naine pidas kinni kunstlikust rahust näojoontes.

„Kas sa seda ei teadmud?“

Mees haaras äkki tugewalt ta kää ja waatas talle põlewail pilkudel silmadesse.

„Malwine — sul on üsna wale, põhjuseta kahtlus. Iialgi — amman sulle sõna — iialgi pole mulle Ilse Rottmann olnud rohkem kui sõbra lest, kui kaitsetu naine.“

Malwine Matern waatas oma mehele otja. Ta silmis wälkus rahutu uurimine.

„Ja ometi on ta sinu mulle wõõraks teinud. Sa ei wõi ometi salata, et oled saanud teiseks sest ajast saadik, mil teda tundma õppisid.“

Mees waatas põrandale ja ta nägu tõmbles tummas piinas. Kuid kiirelt sai ta wälise rahu tagasi.

„Selle muutusega pole Ilse Rottmannil midagi tegemist, Malwine. Kas sa ei tea, et sel ajal tuli suur muude minu —, meie elusse?“

Naine ohkas sügawalt.

„Jah, sa said äkki kuulsa meheks. Lihtsast inshenerist, kes oli sillaehitusel wiimasel kohal tegewuses, kes suure firma kontoris teenis wäikese palgaga, sai üle õõ suurus. Too humiäratanud leidis, mille sa salaja aastatepikkuses töös olid teinud, asetast sind ühekorraga esimesse ritta. Sa said suurte auawalduste osaliseks — ja see leidis tõi sulle lühikese aja jooksul waranduse sisse, lasch weel täna hügla-summasid su kassasse woolata. Meid ümbritsefid hülgus ja rikkus. Nõnda nimetatud õnn tuli majja — ja kadus õige õnn.“

Sügaw kibedus kostus naise sõnades. Ta toetas pea käele ja waatas süngelt enese ette.

„Jah — õnn kadus,“ ütles mees tumedalt, „õnn — ja rahu.“

Naine waatas walulikul mehe langetatud peale.

„Sa tolle aja kiiruses ja rahutuses kaotasid ju — teisele,“ ütles ta kibedalt.

Mees kohkus.

„Ei, Malwine — ei — Jumala eest, sa

ei. Mõõndan, et sain teiseks. Auahmus haaras mind ja ajas mind taga. Kogu jõuga asusin töö kallale. Tahtsin näidata, et wõisin midagi korda saata, et wäärisin kõike kuulust, kõiki auawaldusi, mitte ainult leiduse juhustlikkuse pärast, mida keegi teine oleks mõinud teha, kui talle juhust soodne oleks olnud.“

Mees oli üles karanud ja jookkis toas edasi ja tagasi. Naine waatas talle soojemä ilnega otja, kui ta seda seni oli teinud.

„Misparast tahad end ise wäiksemaks teha? Muudugi, oled ka muul alal kiiduwäärset loonud, oled näidanud, mida mees võib saawutada püsivuse ja energiaga. Et oled aga geenius, kes sejab teiste üle, seda tõendas su leidus. Ja ilma temata oleks sa weel tänapäew waene, rippuwa inshener, ei wõiks iga konkurentsi wõidurikkalt tagasi lüüa, poleks iialgi saanud kuulsa ja rikkaks. Leidusele wõlgned sa kõik.“

Mees lõi käed närwilises ärituses näo ette ja ta nägu tõmbles piinarikkas ärewuses.

„Waitsi kord sellest leidusest, Malwine — ma ei wõi enam pealt kuulata, misjuguist käre selle üle teha! kõik mu aus tegemus ja töö ei wääri siis midagi? Minult seda lolli juhust peetaks kiiduwäärseks — ma ei kannata seda.“

„Misparast oled sa oma parema töö suhtes nii alandlik, Rolf? Sa ei taha sellest iialgi kõnelda.“

„Ei — ka nüüd mitte, waitsi, palun sind, ära sellest enam kõnele. Mul on sinuga muud kõnelda.“

Ja rahulikumaks muutest, wõttis ta uuesti istet ja haaras uuesti naise kää.

„Malwine, kas sa ei usu, et mulle Ilse Rottmann polnud muud kui sõbra kaitsetu lest?“

Naise nägu kattus punaga.

„Usun sind, et sa pole midagi halba teinud, kuid armastanud oled teda wist küll, ta peab sulle olema kallid olnud, teistiti su ülespidamist tema wastu seletada ei saa.“

Mees tahtis ägedalt piisti tõusta, kuid siis surus ta huuled kõwasti kokku. Mis aitas sõnadega wõitlemine kahtluse wastu, mis kaua aastaid ta naise hinges oli peitsenud? Diget põhjust, mis teda iffa uuesti oli wiinud Ilse Rottmanni juure, ta talle ometi ütelda ei saanud.

Palju oli see kahtlus kahju teinud, seda mõistis ta nüüd. Sel filmapiigul alles selgus talle, kui suur oli lõhe tema ja ta abikaasa wahel. See oli tekkinud aeglaselt, nii et ta polnud seda märganud algul, oma tööga ja seltskondliste kohustustega täidetud elus.

Kogu ta olemine ja mõtlemine oli ühte asja kindunud, mida ta warjast sünges saladus-

sena rinnus, mis oli rõõvinud ta rahu ja mille vastu ta leidis unustust ainult töös.

Ta ohkas sügawalt.

„Ma ei wõi midagi teha, Malwine, kui sulle sõna anda, et see pole tõsi. Ma ei armastanud Ilse Rottmanni, seda pean sulle ifka uuesti ütleva. Oleks ja teda ainult kordki näinud, ja poleks ialgi uskuda wõinud, et ta wõiks mulle paista ihalduswäärsem kui sina.“

„Ma olen teda näinud — ükskord,“ ütles naine aeglaselt ja raskest.

Mees waatas üllatatult üles.

„Sa oled teda näinud? Millal?“

„Tol ajal, mil weel wõitlesin mõtte vastu, et olen ju armastuse täielikult kaotanud, kui tahtsin weel wõidelda oma õnne pärast. Siis läksin ühel päewal tema juure — mingil ette- kändel — wale nime all. Armasin, et näen järeawat iludust, koketti, meelwaidawat naist. Sellega oleksin wõidelnud. Ekstsiinud meeled wõiwad õigele teele wiidud saada — kui süda kaasa ei kõnele. Kuid leidsin liigutawalt õrna, meeldima olemuse, ilma järeamuseta. Seda naist wõis armastada ainult südamega, mitte meeltega. See äratundmine tegi mu kaitsetuks. Ja sellest peale katsusin saatusega rahul olla.“

Rolf Matern tõmbas naise ärewalt enese poole. Smetluse soojal pilgul waatas ta talle näkku.

„Rumal — armas rumal — kui palju suurst on ju eksituses! Ja mina, kes armastasin sind, ainult sind, peaksin südame teise naise külge riputama? Ei, Malwine — mu sõna selle peale — sul pole ialgi olnud teist kaaswõitlejat kui mu töö. Mis tegin ma Ilse Rottmanni heaks, mis mind tema poole wiis — seda ei wõi ma jellelada, ei wõi sõnadega öelda. Usu mind, Malwine, et ialgi teist ei armastanud kui sind — sind üksi ja et ka mina kannatasin meie wõõrandumise pärast, kuigi mind töö ifka uuesti lo- hutas.“

Malwine nägu kattus tumeda punaga. Silmapilguks tundis ta ülewoolawat õnne. Kuid aastatepikkune libedus ei kao minutiga.

„Tahan katsuda seda uskuda, mis ja mulle ütled, Rolf. Kuid jäta mulle aega, ma nii kiirelt meelt ei muuda. — Ütle mulle esiteks, mis sul tähtsat oli kõnelda.“

Mees wabastas naise käed ja toetus tooliseljale.

„Tulin ju juure suure palwega, Malwine. Ilse Rottmannil on, nagu sa hästi tead, noor tütar. Ria Rottmann seisab nüüd üksi ja kaitseta ilmas. Ta on weidi rohkem kui seitseteistkümmend ja arg, wäikne, mahe olemus. Kas wõtaks ja tema eest hoolitsemise enese peale?“

Prõua Malwine waatas ebameeldivalt üllatatult mehe poole.

„Kuidas ja seda armad? Kas pean ta eest samme astuma — et teda perekonda wõi pensiooni paigutada? On ta midagi õppinud?“

„Ta on õppinud, mida teised noored neid head perekonast ka õpiwad, on käinud tütarlaste koolis ja on wiimasel ajal, kui ema oli haige, majapidamist üksi juhtinud. — Sa mõist- sid mind aga walesti, kui oletad, et tahad mu- jal ta eest samme astuda. Arwan, et peaksid ta ijilikku hoole alla wõtma, peaksid lubama, et toon ta majja, pead talle kodu pakkuma.“

Malwine tõusis ärewalt.

„Ei — ei! Selle naise tütar, kes mu pani kannatama? Ei, seda ma ei wõi“, hüüdis ta enese walitsust unustades.

„Usjatult, Malwine, mõtle selle peale“, ütles mees rahustawalt. „Ilse Rottmann oleks olnud meeletu, kui oleks wõinud aimata, mis- juguse kahtlusega end piinaksid. Ta poleks mind ialgi palunud oma lapsele meie majas kodu anda. Lubasin ta külmenewasse kätte, et teen seda.“

Malwine tõusis äkki. Ta nägu oli jälle külm ja liikumatu. Ja ta ütles jäise rahuga: „Kui seda kindlasti lubasid, siis on minul wõetud otsuse tegemine — ja ma pean alistuma.“

Ra mees tõusis ja astus ta juure.

„Mitte nii, Malwine — mitte nii. Mõtle ometi, et wäikel lapsel pole enam ühtki inimest, kes tema eest hoolitseks. Ja ta on wäikne ja wähenõudlik. Sul on temaga wähe waewa.“

Mehe sõnad kõlasid paluwalt ja tungiwalt. Malwine waatas taft aga mööda.

„Ära raiska sõnu, Rolf. Ütle sinulle ju, et olen nõus. Kuid nüüd ära nõua, et pean uskuma, et Ilse Rottmann sulle midagi ei tähendanud. Sarnaseid ohwreid tuuakse ainult siis, kui armastatakse.“

Mees äigas käega metsikult ja ärewalt läbi juuste ja hoigas. Kuidas pidi ta naist sellest õnnetust kahtlusest wabastama?

Ilma elu salasüüdi tunnistamata, ei wõinud ta naisele seletada, mis oli määranud ta wahekorra Ilse Rottmanniga. Ja seda süüdi ei wõinud ega tahtnud ta üles tunnistada. See oli ta südamesse igaweseks maetud.

Muidugi — wäike Ria ei wõinud rehkendada juft sõbraliku wastuwõtmisega. Kuid Malwine polnud wäiklane. Ta walitses end. Rolf waatas talle tõsisel pilgul otja.

„See pole ometi ohwer, kui noore neiu majja wõtame. Kas pole sa tihti soowinud, et meil oleks poja asemel tütar? Ja nüüd, mil Heinz on täiskaswanud ja wähe kodu, peaks sulle see nooruslik seltiline üksikuteks tundideks wajalik

Olema. Ria meeldib sulle, olen selle peale kindel. Ta on väga armas ja alandlik. Muretse talle meie majas jõe kohale."

Malwine tõstis wäsinud liigutusega käe. "Ütle sinulle juba — ma olen nõus. Ütle mulle, mis sa nõuad, et pean selles asjas tegema."

"Esiteks luba ainult, et toon sulle Ria."

"See küll, ootan teda ja muretseten vastu wõitu eest. Mis soowid sa tubade suhtes, mis talle määravad?"

"Selle jätan sinu hooleks. Ehk lased kaks wõbrastetuba ta jaoks korda seada. Ta pole hellitatud."

"Ja kas oled mõelnud, kuidas Heinz tagasi tulles noore neiu vastu peab olema?"

"Voodan — nagu wend. Ta on ju alles laps. Ja Heinz pole inimene, kes igas naises näeb kirjdi eset."

"Seda mitte. Kuid uus majaelanik wõiks talle olla ebasõmpaatne."

"Voodetawasti seda ei juhtu, ta ei hooli taht wist palju, kui teda dieti tunnen. Igatahes peab ta aga minu määrustele järele andma."

"Siis oleks see teem lõpetatud," ütles Malwine jahedalt.

Mees suudles ta kätt. "Tänan sind, Malwine, ja palun sind, et waene laps ei kannataks, et ta sulle soowilik pole."

Ribe naeratus mängis Malwine suu ümber. "Taktitüks ja mind ometi ei pea", ütles Malwine lühidalt.

Kui Rolf oli läinud, seisis ta tükk aega sügawas mõttes.

"Kuidas ta selle naise lapse eest hoolitseb! Ja ma pean uskuma, et see polnud ta südamele midagi. Kuid tean seda jiski. Ja et seda tean, on see tüdruk mulle wastumeelt; enesele ütlen, et see on ülekohus. Olen liig palju kannatanud neil aastail. Mu süda on muutunud külmaks ja ühijaks, mu uhkus murtud."

Nii mõtles Malwine täis kibedust. —

Maria Rottman istus nutetud silmil surinud ema wiimase woodi ääres ja waatas watsjesse, walgesse näkku, mis näis nagu marmorpilt walgel padjal. Sjalgi enam ei naerata ema heldelt ja armastawalt, iialgi enam ei awane kahwatu surmusuu, et temale armsaid sõnu öelda.

Waenelaps!

Misjugune kibe sõna! Keegi ei elanud enam, seda ta wõis armastada, kes talle armastust vastu tõi, keegi, kelle peale tal oli õigus.

Ta toetas kitsa, peene pea wäsinult tagasi, mida ümbritses raske, pähklipruun juukselapselikult lihtjas joengus. Nii palju öid oli ta wiimase ajal haige ema juures walwanud ja alati arajase, hirmsa kindlusega, et kaotab ta. Onu

Rolf oli talle ettewaatlikult teatanud, et ema peab surema.

See kõik oli ta purustanud. Ta oli ifegi liig wõimetu ja wäsinud, et weel rohkem piisaraid walada. Mis pidi tehtud saama, ei sündinud. Nüüd lamab ema walges priutkleidis, mida ta ifka hoidnud ja jurikleidina kanda tahtnud, pidulikul asemel. Mõne tunni pärast pannakse ta üle kirstukaas, kantakse ta minema ja asetatakse külma, pimedasse maapõue.

Ja ema armas hääl ei wõinud iialgi enam lohutawalt öelda:

"Ole ometi rahulik ja mõistlik, mu Ria — surm pole muid kui piff, rahulik uni, wäljapuhkamine kõigest walust."

Kurwalt waatas ta ringi. Kui imelikult oli muutunud nii armas tuba. Ah, kui rahulikult ja mõnusal oli ta emaga ilusas, wäikeses korteris elanud! Ja selle päikesepaistelise, sõbraliku kodu oli neile wõimaldanud onu Rolf, keda nende teenija alati aupakklikult "härära salandunikuks" nimetas.

Nii kaua, kui ta tagasi wõis mõelda, oli onu Rolf talle olnud see, kellelt kõik ta elus tuli, mis oli hele ja ilus. Lapseta oli ta seda endast mõistetawaks pidanud ja mitte pikemalt selle üle järele mõtelnud, kuid kui ta wanemaks sai, tuli järelnõtlemine iseenesest.

Ta oma uhkus oli tahtnud end kaitsta selle temale ja tema emale wõõra mehe heategude vastu. Ta oli tahtnud midagi õppida, et ise raha teenida, et ta enam ei ripuks onu Rolfs heategudest. Ühel päewal — mõned nädalad enne ema haigeksjäämist, oli ta oma tundeid äritatult awaldanud.

Ena oli selle peale pehme, õrna käega ta pead silitanud ja talle selgel pilgul silma waadand.

"Arwasin, et minul ühel päewal küsid, mu wäike Ria. Pead saama selle peale wabastawa wastuse. Ara lase end nende heategudega alandada — sest meil on nende peale õigus. Meie oleme need, kes onu Rolfile head teeme."

"Kuidas pean seda mõistma, armas ema?" oli Ria küsinud.

Seal oli ema talle jaladuse awaldanud, mida ta kui oma rinnas oli kannud. Ria oli põksuwa südamega pealt kuulanud ja suuril silmil pabereid waadand, mis ema talle oma teadande tõendusena ette pani.

Sellest päewast peale tundusid Ria Rottmannile Rolf Materni heateod mitte enam rufurwa koormana.

Ta teadis nüüd, et Rolf Matern neile nii palju head tegi, et salawõlga kustutada. Ta teadis, et wõis talt weel rohkem nõuda.

Kuid nagu emagi loobus ta wabatahtliselt õigustest.

„Meil on, mis me wajame, laps,“ oli ema belnud, „ja onu Rolf hoolitseb kord sinu eest, kui mind enam pole, seda tean kindlasti. Kui ta seda unustab, siis võta need paberid ja pane talle ette. Ta ei aimagi nende olemasolu, kuid ta ei wiivita siis silmapilkugi, et sinu nõudeid täita. Kuid loodan, et asi nii kaugele ei lähe. Seni, kui seda waja pole, ei pea ta teadma, et me teame ta süüst, ja sa annad seda talle nii sama wähe mõista nagu minagi. Eks ole — nüüd oled rahulik, et su ema wõttis vastu wõõra mehe heateod?“

Paberid, mis ema talle tooford ette oli pannud, lebasid wäikeses kirjutuslauas, mida Ria nüüd enesega Rolf Materni majja tahtis wõtta.

Need paberid polnud küllalt täielikud, et oleks wõinud olla lõenduseks, kui Ria tahtis oma õigust nõuda. Mõned joonistused ja wäiksemad arwed puudusid. Nad olid wiist kaotisi läinud.

Kuid Ria ei kawatsemidki neid pabereid kasutada. Onu Rolf tahtis teda ju weel täna armsa tütrema oma majja wjia. Kuid siiski oli rahustaw tunne, et tal olid need lõendused. Tal oli tundmus, et tal on õigus Rolf Materni majas kodu leida. Warem, enne kui ema talle saladuse awaldas, oli Ria aupatlikult imetlemud. Ta headus, ta suurmeel näisid nii suured, et ta end tundis ütlemata wäiksema. See oli kogu ta oleku peale mõju awaldanud ja ta oli selle all kannatanud, et teda südamese rõõmsalt tänada ei wõinud.

Nii oli ta muutunud wäikseks ja tagasihoidlikuks, tema — ja teiste inimeste vastu. Sest ta uskus, et teised mõtlewad põlglikult temast, et ta wõttis vastu armuani ja emaga elas onu Rolfi headusest. Ta oli waewalt wabalt liikuda julenud.

Ra nüüd polnud see kartus taht kadunud. Kuigi ta teadis, et onu Rolf talle rohkem mõlgnes, kui ta andis, ei wõinud ta end siiski surwest wabastada, mis oli teda nii kaua rõhunud.

Kuid see oli imelik — armsamaks oli onu Rolf talle muutunud seist ajast saadik, mil ta teada sai, et ta polnud laitmatu inimene, kelleks Ria teda ifka oli pidanud. Ta näis talle inimlikum, arusaadawam. Ja ta pehmes süda kannatas süü all, mida onu auvalt lepitada katsus, kuigi uskus, et sellest keegi inimene ei tea. Ta ei wõinud taht polastawalt mõelda wõi teda hullu mõista: See tuli wiist sellest, et ema talle onu ekfimiistrii pehmes walgustuses oli näidanud ja et ta oli belnud: „Laps, on kerge jüüblaseks saada ja raske süütaks jääda. Ei tohi kedagi hullu mõista, kes inimlikult on ekfinud.“

Onu igapäewasti külaskäiku ootas ta nüüd ifka suurema rõõmuga. Missugune truu sõber, missugune tugi oli ta olnud talle wiimastel, rasfetel nädalatel! Waremud arstid oli ta ema häigewoodi juure kutsunud, midagi polnud talle hea küllalt.

Rahjaks oli armastatud ema sellest hoolimatä suurema pidanud ja ta oli oma lapse saatusse onu Rolfi kätesse usaldanud. Weel kolajid Ria kõrwus sõnad, mis ta oli wahetanud emaga.

„Teie ei jäta Riata maha, Rolf Matern. Ma tean, et olete talle truu kaitsja, kui mind enam pole,“ oli ta belnud.

Ja onu Rolf oli emä käe haaranud ja tõsisel, pühalikul toonil belnud:

„Ria peab mulle olema tütar, armas proua Rottmann, ma wõtan ta oma majja ja pean teda oma lapses, luban seda Teile.“

„Tahan seda oma Fritzile helda — kui teemaga ühendatud olen — ta peab teadma, et Rolf Matern ta lapse eest ifana hoolt kannab.“

Wapustatud oma tundmustest, oli onu Rolf ema käe üle kumardanud ja seda juubelnud.

„Jah — jah — õelge seda talle — ja — ja —“

Näis, nagu tahaks weel midagi ta rinnast tõusta. Kuid ta huuled olid krampilikult kinni surutud.

See, armsa naeratusega oli ema oma käe onu Rolfi pea peale pannud ja pühalikult belnud:

„Selle eest, mis mulle ja mu lapsele teete — andku Teile taewa ifa kõik patud andeks, mis italgi Teie hinge on rõhunud ja rõhuvad. Palun Teile tema õnnistust.“

Rahutult ja wapustatult oli onu Rolf õnnistawa käe üle kumardanud.

Ja sellest tunnist sai onu Rolf talle armsaks nagu ifa, kuigi ta teadis, et tal oli raske süü südametunnistusel.

Ria oli pärandanud ifalt ja emalt suurseguse mõtlemiswiisi ja hea ja õige oli talle endastmõistetaw.

Nüüd istus ta üffi ja walwas armastatud ema juures. Kohe matuste järele pidi ta onu Rolfiga selle kodu minema. Ta ei tule enam neisse armsatesse tubadesse tagasi. Peale wäheste asjade, millest Ria ei tahtnud lahkuda, pidi kõik müüdüd saama. Wäike teenija lasti lahti ja siise pidi tulema wõõrad inimesed, tundmatud inimesed, keda teine saatus majja tõi. Ria ohkas sügawalt ja pani otja külmadele emakätele.

* * *

Matus oli mööda. Rolf Matern tõstis Ria saleda, tütarlapseliku kogu oma wantri, milles temaga suruatale oli sõitnud.

Pisarad jooksid Rial weel üle palgede. See oli hääletu, walulif mutt, mis wapustas ta noort teha. Rolf Matern polnud, nagu ta naine dieti oli tähendamud, liigutuspisarate sober. Kuid selle noore olemuse waikne, liigutaw walu haaras ta südant.

Ta wõttis Ria käe ja filitas seda tummalt, sest et ei leidnud sõnu, mis siin oleks lohutada wõinud.

Rahulikult jättis Ria oma käe ta kätte ja toetas wäsinud lapsena pea ta õlale. Nüüd haaras Rolf Materni imelik tunne.

Küll waatas ta eelolewale tunnile wähe kartlikult wastu. Ta ei teadnud ju, kuidas Malwine wõtab wastu waeselapse, kuidas ta tema wastu tahab olla.

Kuid ta oli kindel, et ta naine wältselt kõik ta soowid Ria suhtes täidab. Kuid kuidas mõlemad naised seesmiselt üksteise wastu tunnewad, see oli ebatindel. Ta oli juba kaalunud, kas ta ei walmistaks Riat ette ja ei annaks talle mõnesuguseid näpunäiteid. Kuid ta heitis selle mõtte minema. See segaks ainult Riat, teeks ta kartlikuks ja kindlusetuks ja tooks rohkem kahju kui kasu.

Ta ei wõinud muud teha, kui liig suurt wahet tasanada, ja muidu lootis ta, et Ria abitu ja ta armas, mahe olek aegamööda Malwine südamet wõidawad, kui tal korda läks talle selgeks teha, et Ria ema ta südamet mädagi polnud tähendamud.

Kuidas ta waene naine kõik need aastad pidi kannatanud olema! Ruumalt kerkis ta südamet:

"Minu süü — minu süü."

"Ta ehmatas mõtetest, oli ta need sõnad waljult õelunud?"

Ta ohtas sügawalt. Sialgi — ah, iialgi ei lahkunud taht mõte, et ta oli eefinud. Rikkaks ja kuulsaks oli süü ta teinud — kuid oli ta õnne warastanud. Ja ka ta naine oli selle all kannatama pidanud, kes oli ometi süütu.

"Waene Malwine — wõiksin ma ometi heaks teha — ka sinu juures," mõtles ta piinatult.

Kuid siis wõttis ta enese kofku ja peletas rõõmutud mõtled eemale.

Selbe naeratuslega pööras ta jälle Ria poole. Selle pisarad olid kuivanud. Waiksel ja rahulikult istus ta tema kõrwal.

Warsti peatas wanter Materni willa portaalil ees. Teener lihtjas, aga suursuguses liwrees awas wantriukse. Rolf Matern hüppas temale omasel, nooruslikult elastisel wiisil wantrist ja aitas Riat wäljaastumisel. Siis wiis ta tema teenrist mööda majja.

"Omu Rolf — see on ju nagu kirikus,

sofistas neiu kartlikult ja imetles imeilusaid, maalitud klaasaknaid, millest walgus soojalt fiske tungis. Naeratadest waatas onu Ria kahwatusse näkku. Kindlalt haarasid ta sõrmed wärisewa lapsekäe. Ja liigutatud häälel ütles ta, Ria poole kummardades:

"Tere tulemast uues kodus, wäike Ria. Et ja end meie juures tunneks kodufena ja õnnelikuna."

Ria waatas talle tämilikult ja soojalt otja ja ka tema süda muutus selle pilgu all soojaks.

Nii astusid nad käsikäes proua Malwine wäikesesse salongi.

See tõusis kofe toolilt afna juures ja tuli neile wastu, nagu nõuab perenaise kohus külalise wastu. Tawane tuffatus lendas ta näost üle, kui ta nägi, kui kõwasti mõlemad üksteise kättest kinni hoidsid. Nii armastawalt tõi ta selle tütarlapse majja.

"See on naise tütar, kes tegi mulle mu abikaasa südamet wõõraks," mõtles ta täis kibedust. Kuid ta walitjes end. Ta uhkus oli kõik need aastad salajase walu wastu wõideldud. Et ta oli eefitusel, seda ta ei aimanudki. Kui õnnelik oleks ta olnud, oleks ta teadnud, et ta armukadedus Ilse Rottmanni wastu oli põhjuseta.

Rolf Matern wiis Ria oma naise juure. Paluwalt talle otja waadates, ütles ta sooja rõhuga: "Siin toon sulle meie uue majaelaniku, Ria Rottmanni, armas Malwine."

Ta poole pöörates, jatkas ta naeratadest:

"See on mu armas naine, Ria, kes sulle ema tahab olla."

Mõlemad naised waatasid üksteisele otja. Arg ja paluw oli Ria filmade ilme. Malwine Matern tundis, et ta süda nende kurbade, kartlikkude neiuilmade pilgu all kiiremalt lõõma hakkas. Hääl ta sijnemuses palus kaitsetu waeselapse eest. Kuid ta ei tahtnud seda häält kuulata. Nii liigutawalt õrnalt oli tookord ka Ria ema tema ees seisnud, kui ta oli oma elu raskemat teed läinud. Nende samade tumedate, suurte filmadega oli ta tema poole üles waadandud. Siig hästi mäletas Malwine seda nägu, mille ees ta sügawas piinas sõjariistadeta seisis.

Ei — ei — iialgi ei tunneks ta selle neiu wasta soojemalt. Mis ta mees talt nõudis, tahtis, pidi ta tegema. Ta wõtab noore neiu oma hoolde, annab talle majas koha ja hoolitseb mäliliste tarwiduste eest. Kuid seesmiselt oleks Ria Rottmann talle ifka wõõras.

Wiisakalt ulatas ta talle käe.

"Tere tulemast, preili Rottmann," ütles ta wormilikult. (Särgneb.)

Sünnipäew.

Austria kirjanik **Hans Wilhelm.**

Oma sünnipäewa pühitsedes on inimese süda nii iseäralik. Kust see küll tuleb? See päew on ju nagu teisedki päewad, jah, tõsi, aga ometi heliseb inimese hinges hele, rõõmus pühapäew. Ta ei aima, mispärast see nii on, aga teisiti see ei ole. Inimene tahab seekord rõõmu saada ja anda, tahab olla rõõmus ja teisigi näha õnnelikkudena. Kes meist ei tunneks neid helewusi?

Ka Elses helises see kewade, kui ta väljaminekule walmistas. Kakskümmend aastat oli ta jutäna wanaks saanud, oli terve ja ilus ja armunud. Mis soowid sa weel enam? Kakskümmend aastat! Tulewik seisab heledates, särawates unelmites ikkawas hinges ja usub joobnult seda, mida ta weel ei tunnengi, waid julges, joo wastawas ilus alles aimab. Ta on õnnelik ja sellega rahul. Ta unistab, loodab ja usub: kakskümmend aastat! . . .

„Kuhu sa jälle lähed, Else?“

Ema hääl kajas ärritatult ja tuiskas häwitawalt neiu õnnesse. Ta pidi enast enne wastuse andmist koguma.

„Lähen pisut välja, ema.“

„No jah, seda me tunneme,“ ütles ema, käsi puusale toetades; „seda me juba tunneme, sinu väljaminekut. Lähed wist jälle seda pangaametniku nadikaela kohtama, mis?“

Else waatas emale paluwalt:

„Ära pahanda, ema, palun mitte. Täna on ju minu sünnipäew; luba mulle seda rõõmu.“

„Ah mis, sünnipäew ees wõi taga, see pole kellegi wabandus. Kui tihti pean ma sulle weel ütleva, et mina selle mehega hulkumist ei salli, mis?“

„Aga, ema, ma ei tee ju midagi paha!“

„Pea suu, sina jumalawallatu!“ pahasdas ema. „Mis sina sest ka tead, mis sa teed! Selle jaoks on sul wanemad, kes ütlevad, mis sa teha wõid ja mis mitte. Kas said aru?“

Neiukese pea wajus norgu ja taksakesi ütles ta:

„Ema, waata, mul pole ju mingisugust muud rõõmu kui need lühikesed

jalutuskäigud Egoniga. Tema on ju hea inimene ja minu wastu väga lahke. Selles pole ju midagi paha.“

„Juba sa tuled jälle selle lollusega? Arusaamiseks oled sa alles liig rumal, tead. Liig rumal oled sa, Else, ja saad alles siis aru, kui see juba hilja on. No jah, see on alati nõnda: lapsed on wanematest ikka targemad, see on juba wana asi. See mees tahab ju ainult sind, loll laps, sest et sa talle parajasti meeldid, enam mitte, pea seda meeles. Oled sa kord tema oma olnud, siis wõid tema armastust weel tulega otsida. Siis sülitab ta sulle näkku. Küll sa õpid mehi weel tundma, enesest mõista, oma kahekümne aastaga!“

Ta peatus ähkides ja wahtis terawasti tütrele, kes sõnatult ukse juures seisis. Else silmist woolasid pisarad ja see ärritas ta ema uuesti.

„Muidugi, nüüd hakkad sa jälle winguma! Tee, et kaod, aga seda ma sulle ütlen: täna on see wiimane kord, et selle nadikaelaga käid, mõistad? Jah? Ütle seda temale ja asi tähe. Noh, jookse nüüd!“

Else läks pikkamisi välja pehmesse, lillelõhnast täidetud kewadeõhtusse, silmad punased ja kibedus südames. Ta ei näinud linna iseäralikku ilu, ei märganud midagi looduse puhkemisest ja kaunidusest, ei tunnud midagi aimawast ootusest, mis meelitawalt ja ahwatlewalt õhus liikus. Ainult tume tusk täitis ta olewust ja kurb, rõhuw piin tuletas talle ikka ja ikka jälle ema waljuid sõnu meelde.

Kust see kõik tuli? Kust tuli see wähetpidamata tuhnimine ta tunnetes? Mispärast tallati ta puhtamad, süütumad unistused jalgade alla? Nagu rõöw lind oma saagi ümber, nii tiirutas piinaw „mispärast“ halastamatult ta mõtete kohal. Tuhatkorda esitas ta enesele selle küsimuse ja tuhatkorda jäi ta wastuseta: ta ei jõudnud taibata, mis selles ebasündsat leidus, et ta nii heameelega Egonit tahtis kohata. Kaats

tunded ei olnud siis puhtad ja süütud? Mispärast rääkis ema Egonist nii jämedalt? Nii halwad ja mustad mõtted ladus ta Egoni teguwiisile aluseks, kuna Egon ometi oli nii armas ja õrn. Mispärast? Jah, mispärast?

Piinatud neist mõtetest, ei märganudki Else noort meest, kes temale rõõmsasti wastu tõttas. Alles tuttawat häält kuuldes tõstis ta kokkudes silmad.

„Nii kurb, Else? Mispärast siis?“

Egon jäi tema ette seisma ja suudles õrnasti ta kätt. Siis tõstis ta kergesti neiu lõua ja waatas temale naeratades silma.

„Selline näeb siis sünnipäewalaps välja? Mine, naera pisutki, neiu, sest kes tohib siis oma sünnipäewal sellist nägu näidata.“

„Egon, ma olen nii õnnetu!“ nuuksatas neiu ja peitis oma näo ta rinnale. Nagu oleks Egoni lähedus talle lunastuseks, nuttis ta oma piinatud südame wabaks.

Kohisew puiestlik nende ümber oli inimestest tühi. Kerge tuul mängis puude ladwus ja kandis oma tiiwu magusat lilledõhna nende juure. Nende jalgade ees siras teretades linna lai tulemeri.

Egon hoidis neiu ümbert kinni ja waatas sõnatult õhtusesse ilusse, mis neid ümbrises. Tema meeled awanesid jumaluse kuulmatule hüüdele ja ta seisib mõtiskledes, kuni ta kergesti neiu kohale kummardas.

„Sul oli kodus jälle pahandust, mis?“ küsis ta ja ta hääl kajas pilkawalt. „Nad on sulle jälle rääkinud, et ma olen paha mees ja sind ainult wõrgutada tahan, mis? Mulle näib, nagu ei teaks sinu wanemad üldse, mis tähendab õige, sügaw armutunne, waid nad näewad kõiges ainult mustust ja alastust.“

Ta waikis silmapilgu, siis jatkas ta tasakesi, nagu oleks ta kõnelenud waid enesele:

„Sina ära karda, mu armas. Selline mina ei ole. Ma armastan elu kergesti ja wärwikalt, aga alatu ma ei ole. See polegi ju patt, et inimene nooruses armastab kewadet ja muusikat, naeru ja helewust. See pole kellegi kuritegu, kui kaks noort üksteist armastawad, paitawad ja suudlewad.“

Ta jäi jälle wait.

Neiu waatas talle paluwalt otsa.

„Ütle, Egon, kas armastad mind?“

Egoni näost lehwis kerge naeratus üle.

„Ära tee enesele asjatumaid muresid, laps. Kas tunned sa mind weel nii wähe? Aga ära sellele enam mõtle. Waata parem oma ümber, waata tänast wõluwat õhtut, tumma kewadet, mis meie ümber õitseb. Maailm on ju nii suurepärane ja ilus. Eks ole nii?“

„Jah, sul on õigus, Egon. Aga mõnikord muutub inimene tahtmatult kurwaks. Nüüd tahan ma olla jälle tragi. Aga sa armastad mind omeli, mis?“

Mees peatus ja tõmbas taskust pitsseeritud kirja.

„Siin on sulle minu wastus. Aga sa tohid seda alles kodus lugeda, jah?“

„Sina oled mulle kirja kirjutanud?“ imestas Else. „Mis selles seisab, Egon?“

„Seda saad sa juba näha, mu armas,“ wastas Egon nokkides. „Nüüd loobu kurbadest mõtetest ja tule kõndima. Me tahame pisut rõõmsad olla, sest täna on ju sinu sünnipäew. Tule!“

„Jah, lähme.“

Neiu pani kirja oma käsikotti ja wõttis armsama käe alt kinni. Siis jalgutasid nad läbi öise waikuse sihitumalt edasi.

Egoni naerataw, rahulik kindlus peletas kõik rõhuwuse kaugele ja tegi Elsest warsti jälle endise rõõmsa sünnipäewalapse. Tänuhulka tema käewangus käies, kuulas ta sõnatult Egoni jutlemist. Jah, see oli Egon, nagu ta teda tundis ja armastas, õrnatundeline, selgeltmõtlew mees, kes oli ta kõik.

Äkki peatusid nad ja hoidsid hinge kinni.

Pimedast kaugusest kajas muusika. Kergeid, sädelewaid wiise kandis tuul neile kõrwu. See oli, nagu ahwatleks murueidetütarde laul. Nagu wõlulaine. kajas see kusagilt, lustilikult hüpates nagu hullawad lapsed, hõisates ja hui-gates nagu wallatu pulmalaul, siis jälle magusasti wõrgutawalt kui kahe armastaja esimene hõõguw suudlus, siis jälle igatsuses surres nagu üksiku ööbiku laul, kord jälle kurwalt ja loobuwalt kõlades nagu suweilu surm sügisel — ja õnn ning walu, soow ja kartus tungisid wõrgutawalt noorte inimeste nooresse südamesse.

Wõimsalt wallatud kewadöö wõlust, nagu joobnud üksiku tunni nimetust kaunidusest, seisid nad üksteise ees ja waatasid üksteisele silma. Nagu kõrwetaw tuli ristusid nende pilgud ja loitwad leegid toitsid nende meeli. Aralt ja wiiwitades sulasid nende huuled kokku pikaks suudluseks.

Ja Wiin waltsis edasi, unelmõrnalt ja ahwatlewalt, ja noorte südamed põksusid wärisewas õnnes.

Wiiwitades peatus igawik hetke aega. —

Järgmisel hommikul paistis here päike pitseeritud kirjale, mille wärisewad neiusõrmed awasid.

Rutuga luges Else:

„Sa minu armsam!

Armsamale olewusele tahetakse anda kingitusi ja õnne, kui elu püha-päewa pühitsetakse, ja nimelt kõige paremat, mis inimesel on. Täna hommikused lilled polnud sinule mitte õigeks kingituseks, kallis sünnipäewalaps. Minu kingitus sinule su sünnipäewaks pean olema ma ise, mina, kes sind armastab ja keda sina armastad. Kas tahad sa mind minu armsa naisena elust läbi saata?

Sinu Egon.“

Wõitlus wabadusega.

Saksa kirjanik **Anni Birk.**

Ta rändas mööda maanteed edasi, rohelistest wiljapuudest ja heledatest kilomeetrikiwidest mööda, ikka edasi walgel tänaval, mis lõpmatu paelana põldude wahel lookles. — Puhus hommiku würtsiline õhk. Päike kuldast noort orast ja lõokesed hõiskasid õndsaid laule taewa poole.

Rändaja sammus hoogsalt. Jõuline ja noor oli ta keha, kuid ta nägu oli sügawalt tõsine, pilk imeliselt sissepoole pöördud. Kas märkasid ta silmad, mis teda ümbritses, päikest ja rohtu ja õitswat suwe, wõi ei pannud ta meeled seda elujõulist tõelikkust tähele?

Ta pilk uitas asjadest mööda.

Liig kaua oli ilm talle lukus olnud, oli puudunud loodus, wabadus ja kooramatu südame muretus.

Kaheksa aastat wangla müüride wahel seisis ta selja taga; kaheksa pikka, kadunud aastat ta elu paremast ajast.

Kuidas oli ta seda olemasolu kannud, hallide müüride wahel, päewal ja öösel mõtete wallas. Ta mõtles esimese aja piinadele, mil ta arwas lämbuwat. Ainult töö oli teda aidanud ja äratundmine, et ta tegu nõudis lunastust.

Tema käe kaudu surma kihutatud, kaks inimelu südametunnistusel.

Küll oli ülekohus, et nad olid petnud ta usaldust, teda, usaldawat, ikka uuesti

petsid; kuid tuhatkordselt oli ta kahtsenud pikkadel, üksikutel aastatel, et ta äkiline wiha, ta walitsematu temperament lasid sündida õnnetu teo, et ta lasi maha naise ja sõbra piinatud südame mõllus.

Nüüd mõistis ta seda ise waewalt — nii kaugel olid ta südame kired. Ainult üks oli teda ülewal pidanud — üks siht, üks püüd: alata uut elu, kui ta karistusaeg oli mööda.

Kaheksa päewa juba peale wabakslaskmist rändas ta sellele sihile wastu. Öösel magas ta öömajades; ta ei tahtnud sõita, ei tahtnud tarwitada raudteed, waid tahtis rännata looduses, mida armastas, millega oli seotud lapsepõlwest peale, millest oli pidanud nii kaua loobuma.

Ta oli olnud aednik endises elus, ennekui õnnetu tund ta tegi kerjuseks.

Keegi ei oodanud teda. Wanemad olid surnud; koduküla ärataks mälestusi, millest ta tahtis hoiduda.

Üsna üksi läks ta ilma. —

Teel oli ta siin seal pärinud, kas teda tööks tarwis pole. Ta rahulik olek meeldis inimestele; kuid kui nad nägid pabereid, olid nad kas häbelikud wõi häbematud. Ka hea ülespidamise tunnistus wanglast ei aidanud, keegi ei julenud teda tööle wõtta. —

Kas ta head tahet ei usaldatud?

Ah, kui ta südamesse oleks näha wõidud! Igatsus kodanlise elu järele põles tas; see oli teda kõik need aastad ülewal pidanud. Ta tahtis töötada, küllwata ja lõigata, põldu ja aeda harida, jah, ehk isegi väikest maja omandada, mis kuuluks täielikult temale . . . Ta tahtis wõtta naise, kes teda armastaks ja ta eest hoolitseks, tahtis õrna last, keda ta wõis hoida, et see kord ei komistaks.

Ta meel oli pehme, hoolimata teost, mis oli ta elu roopast paisanud.

Wajunud unistusse ja lootustesse, sammus ta edasi. Palawamalt põles päike taewast, tee läks märke. Üksik mees puhkas tee ääres; puupink kutsus istuma. Suurelt ja tõsiselt tõusis ristikuju õitswasse maasse, ehitatud wagadelt kätelt lilledega. Nii rahulik näis talle waikne koht, nii kaugel ilmast. Rändaja waatas kaua Önnistegija waiksesse näkku kibuwitsakrooni all ja soowis südamest, et ta wõiks palwetada, usaldawalt ja usklikult nagu laps. Kuid ta huultelt ei tulnud lunastawat sõna, ta sees oli kõik tarretu ja surnud; kiwistunud näis ta südagi.

Järgmise linnakese restoraanias sõi ta lõunat. Peremehe blond tütar alustas juttu, kui tõi talle söögid. Jah, tööd olla linnakeses küllalt, arwas ta wõõra küsimuse peale, waadates uuriwalt suurt, tõsist meest; ta isa tarwitawat ka abi.

Pea tuli ka peremees ja kõneles temaga. Kui ta aga paberid läbi oli waadanud, kõhatas ta: „Mul on kahju, kõik oleks korras olnud, kuid wangla lugu — siis ei taha teised tööd teha; ma ei wõi parata.“ Ja ta pööras lühikese terwitusega ümber.

Kui rändaja neiu kutsus, et maksta, tundis ta, kuidas see häbelikult ja pea-aegu kartlikult eemale ruttas, üsna teisiti kui enne. —

Kas kandis ta märki, mida ialgi ei wõinud kustutada? Wahe, mis lahutas teda teiste ilmast, näis ikka suurem. Äkiline hirm haaras teda. Kas oli ta selleks kogu jõudu wangistuses pingutanud, et nüüd tunda, et kõik oli asjatu? Nende aastate meeleteistest oli ta jagu saanud; pidi ta nüüd wabaduses hukuma? Oli see säraw ilm ainult muretutele südametele, kes ei tunnud süüd ega kahetsust? —

Narr, kes ta oli, sünge eilse järele ei terwita teda enam ialgi naerew homme. Ja weel tundide eest oli ta unistanud naisest ja lapsest, sellest endastmõistetawast ühendusest, mis oli ainult teistele. Tema oli wäljatõugatu, kelle eest eemale hoiti nagu kannaks ta enesega katku.

Kas wõis teda weel naine armastada, kas ei ärataks teda tihti äkiline hirm unest? Tolle teo wari seisis ta elu kohal, oli teda mõistnud waletama. Ta pidi waikima, inimeste, ka kõige lähemate eest, warjama wõi edasi üksikult ja rahunult läbi elu minema.

Kas see tasus end? Kas polnud midagi, mingisugust päästwat tegu, mis wõis ta süüdi häwitada ta enese ja teiste silmis?

Wahepeal hakkas hämarduma. Ikka kaugemale wiis maantee, saadetud kohisewast mägestiku ojast. Juba puhus õhtutuul. Siis awanesid järgmise linna puisteed, meelitasid lühikesele puhkusele.

Ühel mängu platsil mängis laps kirju palliga; hoidja istus lugedes läheduses; ükskõikselt tõrjus ta tüdrukukese eemale, kui see küsimustega ta juure jooksis. Kui nüüd pall rändaja jalgade ette weeres, tõstis ta selle üles. Laps jooksis kiirelt ta poole, ulatas tänuks käekese. See nii kena, armas olewus — umbes neli aastat wana —, kes talle usaldawalt ja tähtsalt wastas.

Lapsel on teine moraal — mõtles mees —, ta ei tea weel süüst ja patust ja tunneb ainult, et ta wastu hea ollakse.

Preili hüüdis last ja rändaja läks edasi; kuid äkki kajatas karjatus. Ta pööras — ja nägi tüdrukukest kitsal sillal, mis wiis üle kohisewa wee. Ta pall oli kukkunud kitsale lauale, ta kummardas maha, kuid äkki — nagu hirmunud ääretust sügawusest enese all — kõikus ta — kukkus. Hääletult kadus kitsas, väike kuju kohisewates lainetes.

Rändaja seisis ehmunult — talle näis, nagu woolaks weri ta südamest. Laps — laps, praegu weel naerataw, oli kadunud! Kaalumatumal tõmbas ta kuue ja westi seljast ja hüppas wahunawasse wette, kus parajasti lapse kleidikene nähtawale tuli.

Jääkülmal näis wesi, see mattis hinge — mees langes sügawamale ja süga-

wamale, katsus ujuda kuid ikka uuesti kiskus weewool ta alla; meeleheitlikult wõitles ta — lühikesed minutid näisid talle otsatu pikad — kas oli juba liig hilja?

Laps — laps, nüüd nägi ta seda jälle, wahutawad lained kandsid mõlemaid ikka kaugemale — warsti pidid nad olema tammi juures, kus päästmine wõimatu.

„Aita mind, Jumal, ja päästa laps,“ palus ta; nüüd, kõrgema häda silmapilgul, leidis ta õiged sõnad. Mõned meetrid enese ees nägi ta kirjut punkti — weel kaks pikka lööki, siis hoidis ta meelemärkuseta last kaenlas — kuid juba rebis wesi mõlemad möllawasse woolu.

Wahepeal olid inimesed päästerõngaste ja lattidega kaldale rutanud; paadis abi tuua oli wõimatu.

Ärewalt waatasid inimesed wette: kas õnnestus päästja töö? Juba weerandtundi kestis wõitlus laintega. Minuteid olid mõlemad nägematud kollakas wahus.

Nüüd — nüüd kerkis wetega heitlew

mees pooluimaselt üles, nägi päästwat latti üsna lähedal — haaras selle järele — ja tõmmati oma kerge koormaga abirikaste käte poolt kaldale.

Roidunult, meelemärkuseta langes ta seal maha. —

Arst andis talle abi, kui ta ärkas. Aeglaselt tuli talle mälestus ja arglik küsimus huultele. „Wäike elab, kelle Te päästsite,“ ütles arst, „lastel on palju hapnikku weres. See on meie direktori wäike tütreke. Oma julgete o läbi olete õnnelikkudele wanemadele ainsa lapse päästnud. Te olete tubli mees.“

Wäsinu sules naeratades silmad. Kas saatus tahtis ta wastu weel hea olla? Oli weri ta käte küljes selle teo läbi häwitatud? Ta kasutul elul oli weel siht olnud; see wäike süütu laps, kelle saatus ta teele oli toonud, näitas talle teed uueks eluks.

Poolenisti, juba õnneliku terwenemise hõlmas kuulis ta liigutatud wanemate tänusõnu, kes oma lapse päästjale uude, kindlasse tulewikku tahtsid teed rajada. —

Kombetu ja kõlwatu.

Hollandi kirjanik **Multatuli.**

Samojeedias — ma ei tea, kas seda maad nii nimetatakse, aga siin on meie keeles auk, mida peame katsuma täita — Samojeedias walitseb komme ennast pealaest jalatallani tõrwaga määrada.

Keegi noor samojeet ei teinud seda. Tema ei määrinud ennast üldse, ei tõrwaga ega muuga.

„Tema ei käi meie kommete järele,“ ütles keegi samojeedia tark; „temal pole kombeid — tema on kombetu!“

See oli wäga õige tähendus. Muidugi anti noorele samojeedile walu. Tema püüdis küll enam hülgeid kui keegi teine, aga mis sellest. Temalt wõeti hülged, anti samojeetidele, kes endid korralikult tõrwaga määrised, ja lasti tal nälgida.

Aga asi läks weel hullemaks. Noor samojeet hakkas ennast pärast pikemaajalist määrimata olekut wiimaks määrima Kölni weega.

„Tema tegutseb meie kommete wastu,“ ütles nüüd tark, „on sellepärast kõlwatu! Olgu, meie wõtame temalt ka edaspidi hülged ära ja anname talle weel pekka pealegi.“

See sündis.

Aga kuna Samojeedias ei tunta laimukõnesid ega trükiõigust, ei kahtlustamist ega rumalat põikpeasust ega wõltsi liberalismi, ei korrupset poliitikat ega korrumpööriwaid ministreid — siis peksti patsienti tema enese püütud hülged kontidega.

Esimene wale.

Belgia kirjanik **J. Cesanne.**

„Kodanik rahwaesitaja, endine tahab sinuga kõneleda.“

„Noor?“

„Umbes kakskümmendwiis.“

„Kena?“

Teenril oli arusaaw naeratus; siis tõstis ta käe harilikku liigutusega suu juure ja lasi selle laialisirutatud sõrmedega langeda.

„Aitab,“ seletab Lebon. „Kuid ma weetsin öö heade wabariiklaste seltsis, juues jagamatu wabariigi terwiseks. Ja ma tahan meelsamini puhata, kui wastu wõtta endist, isegi kui ta on noor ja ilus, ütles talle, ta tulgu homme õhtul kell wiis tagasi ja ära sega mind enam; sa nadikael.“

Õhtul, nimetatud tunnil, juhutati markiis d' Anneau rahwaesitaja tuppa, kes oli kosutanud end õisest jõukultusest segamatu ennelõunaga. Suur, sale ja blond, lähenes ta sellele alandlikus ja aras olekus, miltsündmused aga midagi ta külgesündinud uhkusest polnud rõõwida wõinud.

„Kodanik rahwaesitaja“, ütles ta weidi wärisewal häälel, kuna ta sinised imeliselt selged silmad pöördusid konwendi hirmsa liikme poole: „Mu mees on eile wangistatud. Kuid ta on süütu kuriteos, milles teda süüdistatakse, ma wannun seda. Tulen, et Teid paluda eksitust selgitada . . .“

„Ah . . . Ah . . .“

Ja Lebon naeratas seda sünget naeratust, mis tegi ta näo õudseks maskiks. Ta jatkas:

„Jah, endine markii d' Anneau. Üks meie weriwaenlastest. Igaks sammuks walmis, mis wõiks tuua kahju meie asutustele.“

„Laimdused, kodanik rahwaesitaja.“

„Sa oled igatahes wäga ilus,“ ütles see ja lähenes talle häbematumalt. „Ja sa armastad oma meest?“

„See on mu kohus teda armastada ja mu kohus ühineb mu sümpaatiaga,“ tunnistas markiis. „Armastan oma meest, kellega mind seowad wiis aastat ühist õnne . . .“

Ta kartis, et oli äkki liig palju öel-

nud. Ta süda löi kartlikult. Üks sõna, julm wõi armuline, öeldud selle mehe huultega, määraks igaweseks ta saatuse. Kramplik wärin, mida ta asjatult walitseda katsus, liigutas ta ilusaid, kokkupandud käsi ja pisarad olid ta silmist walmis purskama. Nad oleks iga teist liigutanud. Kuid endine preester Joseph Lebon ei kuulunud nende hulka, kes lasewad end liigutada isegi armu- ja iluduseinglitest. Kui ta oli jalatanud toas weidi ringi, istus ta uuesti oma toolile ja toppis kaalutud aeglu-aega piibu.

„Kodanik rahwaesitaja,“ kogeles endine markiis, „audients, mille mulle täna lubasite, lasi mind täna loota, et Teil on kaastunnet mu mehe saatusiga.“

„Ah, kahtlemata.“

Lootussäde selgitas õnnetu naise nägu.

„Oh, kodanik rahwaesitaja . . . tänan.“

„Sa soowid, et ta pääseks wanglast?“

Naeratus, mille mõtte küle isegi kõige suurem puhtus ja karskus ei wõinud kahelda, libises üle prokonsuli huulte.

Markiis mõistis ja heitis end ülestõstetud kätega põlwili.

„Oh, kodanik, kas wõite sarnast ohwrit wooruslikult naiselt nõuda?“

Rahwaesitaja sai kärsituks.

„Wabariigil pole, niipalju kui tean, ühe endise woorust sugugi tarwis, mu ilus laps. Kas tahad, et su mees kohe hukub? Timukas ootab alaliselt place d' Armes'il. Ja, et ta ohwrid ilusasti sureks, olen selle eest hoolt kannud, et seal lähedal orkester asub, mis nende kõrwu harmooniaga täidab.“

Markiisi läbistas wärin neid sõnu kuuldes ja ta pani käed silmadele, et seda hirmsat nägemust peletada, mille kutsus esile rahwaesitaja. Kuid wapustus oli liig suur ja õnnetu tundis, et ta jõud raugeb. Ta hirm andis ta kaitsetuit timuka kätte.

„Sa tuled homme sellel ajal jälle,“ ütles rahwaesitaja talle weidi wõhij, „

teda wälja saates. „Sa leiad siit oma mehe. Ja ma ühendan teid mõlemaid, mu sõna kui konwendi liige selle peale.“

Markiisil polnud jõudu rääkida, sõnadsurid tal kurgus. Tal polnud ka jõudu käia ja teener pidi tal kõwasti käewarrest kinni haarama, et teda wälja juhata. Kuid markii oli päästetud, homme on nad mõlemad ühendatud. Lebon oli seda lubanud.

Wärske õhk puhus talle näkku. Talle näis, et ärkab hirmsast, luupainajalikust unest. Samal silmapilgul aga täitis hirmus mälestus teda wastikusega.

„Ühendatud . . . ühendatud, kuid ma eksisin kohuse wastu. Ma ei wõi wargjata abikaasale seda wiimast, mis olin sunnitud tegema. Ta ei anna seda mulle kindlasti andeks; ta oleks eelistanud surma.“

Odadega warustatud mehed punastes mütsides pörkasid ta wastu.

„He, sa jumalik. Sa oled ju wäga ilus.“

„Sa oled wäga ilus,“ ikka jälle see hirmus sõna, mis meeste iha talle teotusena näkku paiskas. Oh, kuidas soowis ta olla wana ja inetu.

„Ta oleks eelistanud surma, kuid mina . . . kas oleksin teda surra wõinud lasta?“

Wastuwaidlewad tunded liikusid ta hinges. Mõnikord näis talle, et ta teguwiis oli olnud põlgamiswäärne ja et ta sellega wiis aastat armastust oli kõlwatuks teinud; siis jälle mõtles ta, et

ükski ohwer pole küllalt walulik, kui oli kaalul palawalt armastatud mehe elu.

Ta heitis söömata puhkama ja langes wastu hommikut raskesse unne.

Kell wiis tuli ta tribuuni juure. Markii d' Anneau toodi ahelates sisse, teda saatsid kaks wahti paljastatud mõõkadega.

„Wooruslik naine,“ hüüdis Lebon; „lubasin sulle sind täna abikaasaga ühendada. Waata, pean oma lubaduse; ta on siin ja midagi ei lahuta teid edaspidi, sest et te samasse saepuru korwi sülgate. Wälja.“

„Mu armsam,“ ütles markiis, kui wahid neid tapalawale wiisid, „kartsin, et saad selt koletiselt mu elu tagasi, — ja missuguse hinna eest . . . Kuid ma suren rahulikult, sest et ta mu tapalawale saadab. Mu ainus walu on, et tõmban su enesega kurwa saatuse sisse, kes sa mulle lõpuni truu oled olnud.“

Ta waatas markiisile ilusate, tõsiste silmadega otsa. Seal wastas see:

„Jah, olen sulle lõpuni truu olnud. Tahtsin meelsamini sinuga surra, mu armsam, kui sind päästa me ühise häbi hinna eest.“

See oli esimene wale, mis ta mehele ütles; esimene ja ühtlasi wiimane. Ja naeratus, millega mees talle wastas, täitis noore naise südame lõpmatu magususega.

Kodukaasikus.

H. Wühner.

*Kaugel kodukaasikus
Kõnnib minu igatsus.
Kõnnib sammul aeglasel
Tuttawatel radadel.*

*Kuulatab seal mõteldes,
Kuidas noores haljuses
Laulab suwelinnuke
Terwitusi päiksele.*

*Waatleb õitswaid lillekseid,
Silitab poolunes neid.
Silmapaaris sügawas
Õnn ja rõõm tal säramas.*

*Jõuab õhtu, tuleb õö —
Kerkib udu hõbewöö — —
Kaugel kodukaasikus
Kõnnib minu igatsus.*

Pragu jääliugustikus.

Helweetsia kirjanik *Ilse Frank.*

Mägitatkaja rasked naelkingasamud wõitlewad läbi tarretu, walge ürgmaailma üksinduse. Selge, sügawsinine taewas, tuhmilt läikides kui majolika, wõlwub trotslikult ja metsikult taewa poole tõuswate mäeharjade silmipimestawa walge helgiga. Need mäeharjad näiwad omas mehelikus jõus nagu mõne järsku öeldud wõlusõna läbi tardunud olewat. Eluhääled ei ole selles jaise waikuse kristallses meres weel mitte uppunud. Polaarkoer haugub kauguses. Jääliugustiku hakid lendawad üksikult jäätornide ümber. Lawiinid weerewad mürinal ja wastukaja tekitades kusagil sinirohelist ja iiriskirjult sirawate jäasammaste ja tornide wahel, kust päike naerwa walgusmängu esile kutsub. Maaalused jääweejõed sulisewad ja kohisewad jääliugustiku pragudes. Ja ometi — hoolimata neist eluhääletest puhkab ürgüksinduse walge surma-waikus selle maawaimu kõige kõrgema trooni kohal.

Seal kajab inimesehääl kusagilt sügawusest, tumedalt, wäsinult, kannatlikult:

„Appil Appi!“

Donat Imahorn jääb seisma. Kuulab. Jälle kõlab see:

„Appil Appi!“

Donat paneb käed trehtrina suu ette ja hüüab:

„Hallool Kus, wajatakse abi?“

„Siin,“ kajab wastus kusagilt jäisest paigast, aga hääles tundub juba hõiskamise alatoon. „Siin, jääliugustiku praos!“

Lugematud jääliugustikupraod aegutawad ligidal ja kaugel nagu laialiaetud suud ja kõrid. Mõnest lähewad kitsad jääpaelad sillana üle, paljude juurde üksik mäematkaja ei pääsegi.

„Palun, hüüdke weel kord, et wõiksin kõla järele minna!“ kisendab Donat Imahorn jälle peotrehtri kaudu.

„Siin ma olen!“ kordab tume hääl sügawusest, kord lähemal, kord kaugemal, nagu kao kukkumine.

Donat eksib jääwäljal hääle kõla

juhil. Wiimaks tunneb ta: „Siin peab see olema!“

Seal aegutab pragu, ülewalt umbes kaks meetrit lai, seestpoolt trehtrikuju-liselt kitsenedes. Mees laskub kõhuli, et saaks wõimalikult sügawasse praosse waadata,

„Hallool On siin keegi?“

„Siin ma olen!“ kajab nüüd selgesti alt üles.

„Jumalale tänul Juba pool tundi karjusin ma appi!“

Donati elektritaskulamp sähwatab. Selle paiste walgustab saladuslikult sirawaid jääseinu. Mees sirutab käe lam-biga wõimalikult sügawale alla ja näeb siis kuni põhjani, kus üks inimene harkus jalgel seisab kahel jääkeel ja werise käega kinni hoiab ühest seinal-seiswast jääpurikast. Tema all, jalgade wahel, kohiseb jääliugustiku wee kitsas, tume pael, mis ta jalgealust innukalt õonestab ja sööb.

„Kas olete ennast wigastanud?“ küsib Donat.

„Ei. Õnneks mitte palju. Libisesin kitsalt jääsillalt pehmesti alla ja kukkusin nagu kass jalule. Päris ime oli see. Ainult paremat kätt wigastasin ja pahem on nilgwile ja werine. Katsusin kirwega astmeid teha, aga see ei lähe Käelpuudub jõud.“

Kahwatu mehenägu; kõledasti wal-gustatud elektriwalgusest, waatab üles.

Donat Imahorni kotkapilguterawad kütisilmad näewad seda nagu sügawikus — ja tunnewad ta ära. Ehk küll aastad sellest on möödunud, mil ta seda wiimast korda nägi, tookord Bernis, Bubenbergi kohwikus, üliõpilaste kõrt-sis. Ta südames muutub midagi jää-külmaks, sama külmaks kui jää, millel ta lamab. Käsi tuksatab laternaga ta-gasi. Walgus kaob. Pimedasse sügawikku wiskab ta raske häälega ühe nime:

„Walter Bürgi!“

„Kes olete Teie? Kas tunneme üks-teist?“ küsitakse alt, kohkunult, rahutult.

„Tunneme — paraku!“

„Kes teka olete, aidake mind! Päästke minu! Ma ei jõua siin enam kannalada. Minu elu seisab Teie käes! Tahan Teile igawesti tänulik olla!“

Kare naer kajab alla. Mees kitsas jääwanglas läheb keewkuumaks. Lootus ja jõud wariseb kokku.

„Halastagel“ karjub ta. „Mis ma teile olen teinud — ma ei tunne Teid, andestagel! Aga päästke minu sellest hirmsast surmast!“

Donat Imahorn seisab tummalt jääpraos sees, wahib pimedasse, kus surma-weed kohisewad, ja wõitleb oma elu raskemat wõitlust . . .

Siis kerib ta kõie oma ümbert lahti, seob ühe otsa ümber ümmarguse jääpanga ja wiskab teise otsa alla sügawikku.

Ulatab! Õnnetu seob ta wigastatud kätega enese ümber.

„Walmis!“ hüüab ta. „Kui tahaksite winnata!“

Tummalt ja hambad koos, lõpmata waewaga, winnab Donat Imahorn elawa koorma üles. Walter Bürgi aitab, kuiwõrd ta oma wigastatud kätega saab aidata. Kepiga, põlwede ja käewartega toetab ta ennast kitsas praos, tõuseb kõrgemale, tihti walus hoigades, sest et nikastanud käsi vähemagi puudutamise puhul hirmsat walu teeb.

Siis seisab ta päikese käes, wankudes, waarudes, ja pilgutab walgustkartwaid silmi.

Donat laotab oma mantli lumele, paneb mehe pikali ja annab talle teed ning rummi, hõõrub ta tardunud keha liikmeid alkoholiga. Kuna päästja tema kohal kummardab, lendab äkki ehma-

tawa äratundmise wälk wäsinu ilmest üle.

„Donat Imahorn! Sina?“

Teine noogutab tummalt.

„Kas sa mulle weelgi pole andeks annud?“

„Kas usud, et mees wõib andeks anda kurjategijale, kes temalt ta pruudi weel pulmades eel ära wõttis? Kas usud, et kerge on mõelda, et sina nüüd Margritiga õnnelik oled?“

„Mina Margritiga õnnelik?“ Kibe naeratus kisub Walter Bürgi näo wiltu. „Täna Jumalat, Donat, et sina temaga ei saanud koos elada. Waewalt aasta pärast pulmi lahkus ta minust. Tema ei suutnud elada ilma seiklusteta ja wahelduseta. Tema pole kellegi hea naine, kes mehe wõib õnnelikuks teha.

„Bürgi!“ hüüab Donat, hinge põhjani põrutatud. „Siis ei ole sa mitte nii suur süüdlane, kui ma seda kõik need aastad uskusin, kuna ma sind wihkasin ja sulle surma soowisin ja inimestest eemaldusin, sest et ma neid enam ei usaldanud?“

„Süütu ma ei ole,“ tunnistab Walter Bürgi. Tema ei wõi waletada siin suurepärases looduses ja sel suurel tunnil. „Aga Margrit tegi selle mulle kergeks. Ja seda kahetsesin ma siis ka õige pea ja sain oma karistuse. Meie oleme tasa, Donat Imahorn.“

Donat pigistas ta werist kätt.

„Jumalale tänu, et ma su ellu jätsin. Riisatus oli suur. Aga mäed on suuredad kui inimlik nõrkus. Keda nemad üles ei kisu oma kõrgusele, see ei ole wäärt, et ta sisse hingab nende puhast õhku!“

Hiina mõtteterad.

Kõige paremini lukustatud on uks, mida wõib lahti jätta.

On olemas kaks head inimest: esimene neist on surnud ja teine pole weel sündinud.

Targad inimesed peawad tihti jõeldate teenijad olema.

Inimene hindab peale kauba saadut ostetust enamasti kallimaks.

Kel enesel midagi pole teha, annab teistele kõige enam tööd.

Kus labidas läigib, küünid täis ja wanglad tühjad, seal on rahwas õnnelik ja riik hästi walitsetud,

Maailma äärel.

Kanada kirjaniku J. D. Curwood'i romaan.

8

Uga äkki märkas ta, et neiu oma ümber pekkis, emast kaitses ja lahti rabeleda püüdis ning selle juures käed vastu tema nägu surus. Ta oli nii Mlani lähedal, et see muud ei näinud, kui ainult neiu filmi — ja ta ei näinud neis mitte ilmet, mida ta seal oli näha unistanud, vaid nägi seal midagi muud: õudul!

Nagu piste käis ta südamest läbi, ta käe warred lödwenesid ja neiu wankus tagasi. Ta nägu oli täitsa walge.

Allan oli teda haawanud; haawatult wastas neiu temale, nagu oleks tahtnud ta eemale põgeneda, kui Allan talt kõik jõu ei oleks rööwinud! Neiu huuled näitasid weel Mlani suudlusi ja ta juuksed olid segamini.

Tummalt ja halvatuult firutas Allan oma käed tema poole.

„Teie usute — ma tuliu sellepärast siia?“ ägas neiu.

„Ei,“ ütles Allan. „Andke mulle andeks. Ma palun Teilt wabandust.“

Neiu näos ei peegeldunud wiha, ennem paistis sealt wõituse ja kehalku walu segu. Kaaluwalt filmitseis ta Mlanit; Allan pidi tagasi mõtlema tšeenile kabimise — ka tooford ei olnud ta neiu hindamiseks ja lootustele wastanud.

Ta katsus wõimalikke sündnuusi kokku lappida. Ta nägi ja taipas ainult üht, et neiu polnud surunud, waid oli elus, ja ei küsinud eneselt, kuidas see wõimalik oli. Ta ei imestanud selle üle, kuidas neiu uppumisest wõis pääseda. Ta tundis piirimatut nõrkust oma kehaliigetes. Ta tahtis naerda ja nutta ja anduda — nagu naine kummalistele meeleliigutustele. Önn waldas teda, see woolas nagu fluidum ta lihast ja werest läbi.

Neiu nägi seda ta kivihalli näowärwi türest waheldusest, ta türest hingamisest. Ta oli pisut üllatatud, aga Allan oli liiasti täidetud suurest tõsiasjast, et neiu polnud uppunud, kui ta oleks suutnud määrgata kaswawat hännastust neiu filmis.

„Teie elate,“ ütles Allan, „elate, elate, elate!“ Tal oli tung seda sõna wõimalikult palju korrata, ikka jälle korrata.

Siis hakkas neius ärkama arusaamine. „Härta Holt, Teie ei ole minu kirja Nomes mitte saanud?“ küsis ta.

„Teie kirja? Nomes?“ Allan kordas neiu sõnu pead raputades. Siis ütles ta:

„Ei!“

„Ja kõik see aeg — uskusite — arwasite — et ma olen surunud?“

Allan noogutas, sest kugistus ta kõris ütles temale, et see kergem väljenduswiis on.

„Ma kirjutasin Teile sinna,“ ütles neiu. „Kirjutasin selle kirja enne meresse hüppamist. Kiri läks kapten Risle laewaga Nomesse.“

„Mina ei saanud teda.“

„Ei saanud?“

Neiu häälest kajas imestus ja selle juurde seltsis arusaamine.

Uga Allan ei märganud seda.

„Siis polnud Teil müüd selliseid mõtteid? Teie olite müüd ainult sellepärast niisugune, et emast arwasite minu surmas süüdlase olewat ja see Teile kergenduseks oli, mind elust leida. Mii oli asi, eks?“

Uimaselt noogutas Allan:

„Jah, see oli mulle suureks kergenduseks!“

„Waadate, mina uskusin Teid, isegi kui Te mind ei tahtnud aidata,“ jatkas neiu. „Ma uskusin Teid nii, et Teile oma saladuse kirjas avaldasin, mis Teile kirjutasin. Maailmale peale Teie olen ma surunud — Rosslandise, kapten Rislele, igale teisele. Oma kirjas kirjutasin ma Teile, et ma noore Ahlinit-ümbaantlasega ühendusse astusin. Tema snumgelbas oma paadi üle parda enne kui ma wette hüppasin, ja tema wõttis minu oma paati. Olen hea usuja. Kuna paadid mind otsisid, jõudsin ma maale.“

Silmapiilguga oli neiu tema ja enese waheteinud kuristikku — ligipääsmatuult seisis ta teisel pool. Oli päris kujutlematu, kuidas Allan teda weel mõne hetke eest oma käte wahel oli tahtnud peaaegu katki pigistada. Teadmise, et ta seda teinud ja et neiu teda müüd waatles, nagu ei oleks seda ial juhtunud, äratas Mlanis alandamisestunde. Neiu et aruud temale enam wõimalust sellest rääkida, ja iseennast müüd weel enam wabandada, ei olnud enam õige.

„Müüd olen ma siin,“ ütles neiu rahulikult.

„Ma ei mõelnud siiatulekule, kui ma meresse hüppasin. Otsustasin seda alles hiljem. Usun, keegi wäike mees, kel punane habe ja kellele Teile „Nomes“ suitsetamisjalongis minu tähelepanu juhtisite, on selles süüdi. Ja müüd olen ma — Teie külaline, härta Holt.“

Neiu hääle ei kõlanud sugugi mitte wabandawalt, waid kõlas kindlasti ja iseteadwalt, kuna ta oma sajutud juukseid silitas. Ta pidas

ennast üles, nagu kuuluks ta siia ja nagu annaks tema Manile luba oma tõbu tulla.

Mani väike wapustus lahtus, ta tundis jälle, et seisis maapiinnal kahe jalaga. Wiiras-tused neiuft, kelle feltfis ta möödunud nädalal käfikäes rännanud, pehmed filmad armuriffalt tema peal — kõik need hahtusid selle tõijse ja õige Mary Standishi ees, kes rahulikult ja ligipääsematult kõige üle walitses. Ta sirutas käed neiuks, ta filmad ei läkinud enam nagu enne; usaldawalt wöttis neiu pakutud käest finni.

„See oli nagu walgufiir,“ ütles Alan wiimaks jälleleitud häälega, mis enam ei warijenuid. „Päewad ja ööd mõtlesin ma Teile, unistafin Teist ja needsin iseennast, uskudes, et ma Teid olin surma ajanud. Ja nüüd leian ma Teid elusalt ja pealegi veel siiti!“

Neiu seisib nii ligidalt Mani juures, et ta käed, millest Alan finni hoidis, nooremehe rinnaal seisid. Aga Alan oli jälle mõistlikumaks saanud ja sai oma unistuste jõledustest aru.

„Waevalt jaksan seda uskuda. Tundras uskusin, et olen haige. Wõimalik, et olingi. Aga kui ma haige ei ole ja Teie tõesti Teie ije olete, siis tahan heameelega olla rõõmus. Arkan ma ja leian, et selle kõik ainult unes nägin, nagu ma enesele palju muud asju ette kujutlen.“

Ta naeris, laskis neiu käed lahti ja waatas temale filma, milles pisarad sirafid. Aga ta ei lõpetanud oma sõnu.

Neiu taganes pisut, kuna ta formeotfad nagu lahkumiseks Mani käewart filitafid.

„Olen tofijaadik wabetpidamatult mõtelnud Teile, igal tunnil, igal sammul. Ja ei kunagi nii mäga, kui seal wäljas,“ ütles Alan ja õjutas tundratele, kust ta üle tulnud. „Siis kuulsin ma rakette ja nägin lippu Mulle näib peaeagu, nagu oleksin ma Teie loonud.“

Rutuline wastus seisib neiuks keelel, aga ta jättis selle ütlemata.

„Ja kui ma Teie siit leidfin ja Teie mitte nagu waim ei millegiks ei hahtunud, siis mõtlesin ma, et mu peas kõik wististi enam forras pole. Ja ma usun, minu juures peab olema midagi forrast ära, muidu ei oleks ma seda, mis enne sündis, teinud. Teate, mind kohmetas see, et waim tulewarki teeb — ja ma usun, see oli ainult mu esimene impuls, mis mind mu kuriteole ajas. Tahtfin waid selgusele jõuda, kas Teie see tõesti olete.“

Mingijugune hääk kajab neile kõrmu. Selge, hele, metsik hääk, mis meloodiliselt kajab:

„Maa-riel!“ hüüdis ta. „Maa-riel!“

„Õhtusööök,“ noogutas neiu. „Lulite juft parajaks ajaks. Ja pärastläheme widewikus koju.“

Ta läks Mani ees, päike kirjgas ta juustes.

Alan wöttis püüfi ja järgnes — tema filmad ja hing olid täidetud ainult neiu jaleda leha iluduseft.

Waplite juureft jõudfid nad rohuga ja lilledeft ülefülmatud lagendikule. Keegi mees põlmitas tule ääres, mis mitte juurem põlmid ta kahest käest. Tema kõrwal seisib üks neiu, kes ta tegutsemist waatas. Kaks rasket musta juufsepalmikut rippusid tal üle selja alla.

Wawadlook pööras esimesena ja nägi, kes Mary Standishi feltfis tuli.

Siis kõlas kole kisa, mis maailmas ainult ühe ifiku juuft wõis tulla, ja see oli Keof.

Ta laskis sületäie raage, mis ta tule jaoks kogunud, kuttuda ja jookkis Manile wastu. Wawadlook, kes pisut juurem ja tulles ennaft mitte nii metsikult ei näidanud, jäi temast ühe sammui maha.

Ja siis raputas tema kätt metsik Smith, ja Keof wajus rohusse ja nuttis. See oli tema wiis. Ta nuttis alati kui Alan lahtus, ja nuttis kui ta tuli. Ja siis, lähemal hetkel, naeris Keof jälle esimesena. Alan märkas, et ta juufseid enam palmikutest ei kannud, nagu seda rahulikum Wawadlook ifka veel tegi; ei, temal oli sama paashifrijuur kui Mary Standishiil!

Need tõfiasjad paifsid temale filma üsna udustena, mitteföelistena. Keegi, peale Mary Standishi, ei taibanud, kuidas Alan jälle katus oma närwide ifandaks jaada. Nagu unenäos jäid ta filmad peatuma filmanähtawalt tähtsusetuile üfikasjule. Kolm saduldatud põhpõtra jõid tundra äärel, piffade nõõridega põõfaste külge seotuna. Alan wiskas pambu seljast, kuna Mary Standish Keofit aitas mahapillatud raage jälle sülle wõtta. Wawadlook wöttis wäikese kohwikannu. Metsik Smith hatkas oma piipu toppina.

Nad olid teda oodanud, kui mitte täna, siis homfeks, wõi tunahomfeks wõi mõneks järgmifeks päewaks. Sellepärast ei olud keegi ülalatatud, keegi wapustusft saanud, ainult tema. Ta wöttis enese kofku ja tõi wana Alan Holti jälle efile.

Hiljem oli tal raske täpselt mäletada, mis lähema poole tunni sees sündis. Wõimatu oli taibata, et Mary Standish tema wastas istus, nagu lord „Nome“ sõõgijaalis. Neude wahale oli laotatud rätik, millele Wawadlook oli asetanud toidu. See oli sama muutmamatult ilus Mary Standish oma heledate, särawate filma-dega.

Alles hiljem, kui ta metsiku Smithi feltfis üksi paplifaalga äärel seisib ja kolm neiu põhja-põtradega üle tundra koju ratsutafid, tormas talle pähe terwe meri küsimusi, mis oli kofku kogunud. Keofi ettepanekul olid Mary ja Ma-

**Marssal Foch'ile ta eluajal püstitatud ausammas ja selle awamine
Cassel'is suwel 1928.**

Foto Meurisse „Sõdurist“

Ausamba ajal on näha marssal Foch ise, ministrid Poincare ja Painleve.

wadloof tema feltfis ette ratsutanud, ja temale sai nüüd teatavaks, kui ruttu Mary Keofi ettepaneku oli vastu võtnud. Ta oli temale lahkudes naeratanud ja hiljem veel temale põhjapöbralt käsi wibutanud — samuti kui Keof ja Nawadloof — aga ainuiski sõna polnud nende kahe wahel üksi enam wahetatud.

Ja kuna nad edasi ratsutasid, kuna päite punaselt loodus, seisfis Alan oma kohal ja oleks neile sõnatult järele wahtinud, kuni nad oleksid kaugele kadunud, kui metsik Smith ei oleks tema warrukast kinni wõtnud ja teda raputanud.

„Noh, nüüd hakka aga peale,“ ütles ta. „Olen walmis. Wese minu pead, aga mitte liig pehmestil!“

14.

Ja nõnda tõi metsik Smith häälega, mis näis kahetsewalt oma saatusega leppida [tahtwat, Alani jälle maa peale tagasi. Wäike punase habemega mees heidutas Alani ta unistusest.

„Olin neetud narr,“ tunnistas ta, „ja ma ootan siinult nüüd noomitust!“

Narr!

See sõna awas nagu wõti ukse, mille kaudu mõtete metsik wool Alani kallale tormas.

Narr, narr, jah, kahtlemata, tema ise oli olnud suur narr. Ta mõtted läksid tagasi „Komele.“ Alles mõne tunni eest — waewalt eile — näitas neiu kõik maailma nii kawalasti üle olemat trumbanud. Ja tema kawala petmise ja ekfiteele saatmise pärast oli tema, Alan, pidanud kannatama terwe põrgumeretäie walu ja piina! Asi oli olnud nii lihtne ja sellepärast nii tagajärjerikas! Ometi kuulus selleks teoks ka tubli portsjon julgust, nagu see temale nüüd selgetks sai, kui kuulis, et neiu tial polnud mõtelnudki furra.

„Tahaksin heameelega teada,“ ütles ta, „miks ta seda tegi?“

Metsik Smith, kes walesti aru sai, mis Alanis sündis, raputas pead:

„Ma ei saanud teda tagasi hoida, ehk ma oleksin ta pidanud siduma mõne puu külge.“ Ja lisas juurde: „See wäike nõid ahwardas mind isegi niaha lasta!“

Mehe filmad walgatasid lustilikult.

Marssal Foch ausamba awamisel Cassel'is suwel 1928.

Marssal Foch annab au omale ausambale. Foto Meurisse „Sõdurist“.

„Noh, olgu siis, Allan. Ära ole tagasihoidlik. Võid minule tublisti naha peale anda.“

„Mispärast?“

„Sest et ma temal enesel lastin auigu pähe rääkida, sest et ma ta siia tulin, sest et ma teda omal metsas kaelast ära ei kaotanud. Ega ja teda selle eest ometi ei või piitsuga läbi peksta, mis?“

Ta silitas armastawalt oma habemepõõsast ja ootas wastust.

Allan waitis.

Wäljas tundras, umbes pool kilomeetrit kaugel, kerkis orust üles Mary Standish, tema taga keef ja Nawadlook. Nad ratsutasid pikka aega wäikele mäele ja kadusid siis jälle selle taha.

„See pole küll minu asi,“ algas metsik Smith jälle kangekaelselt. „Aga sina, nagu näha, polnud teda sugugi oodanud —“

„See on õige,“ kaitkestas Allan ja pööras oma pambu poole, „ma ei oodanud teda. Arwafin, et ta on surnud.“

Tasane wile tõusis metsiku Smithi habes-
tunud suust. Ta awas suu rääkimiseks ja pani ta jälle kinni.

Allan filmitjes teda pampu õlgadele kinnitades. Nähtawasti ei teadnud ta kuuslane, et Mary Standish see neiu oli, kes „Nome“ pealt oli meresse hüpanud. Ja kuna neiu oma saladuse oli omale hoidnud, siis polnud see tema asi, just praegu kõike juustäpselt ära seletada, seda enam, et ta aimas, et metsik Smith warsti ise aru saab.

Ja tõesti sai asi wäikele mehele selgeks, kuna nad Allani põhjapõdratalu pool rändasid. Tema oli Mary Standishi tihti „Nome“ lael näinud, sageli Allani kaugas, ja teadis, et nad Stagways mitu tundi üheskoos olid maal weetnud, sellepärast pidi — kuna Allan nende maandumisel Cordowas mõni tund pärast arwatawat tragöödiat Mary Standishi surmuts armas — see neiu olemagi tookordne enesetapja. Ta kehitas õlgu, sest et ta siitamaani seda polnud aimanud ega ka Mary Standishi olemuselt midagi sellest polnud märganud.

„See käib minu arusaamisest üle!“ hüüdis ta äkki.

„Tõsi,“ kiitis Allan järele.

Halastamatu külm mõistus hakkas tagasi tõrjuma õnnetunnet, mis teda oli wallanud.

Küsimused tormasid tema kallale, küsimused, mille vastamiseks tal „Nome“ lael oli huvi puudunud. Miks, näiteks, oli see Mary Standishile väga tähtjas, et teda üldiselt surmats armati? Mis oli teda ajanud esiti tema poole pöörama ja siis merde hüppama? Millises saladuslikus vahekorras seisis ta Rosslandiga, Alaska surmavaenlase John Grahani abiliseaga, kellele ta oli ahwardanud kätte maksta, kus ja kumas ta teda iial kohtas?!

Teisti tundeid kõrwale tõrjudes, waldas teda wägem soow kõiki neid mõistatusi lahendada, mida ta ise ei olnud seni osanud.

Metsik Smith nägi hämarikus, kuidas Mani nägu tumenes, kalgimaks ja terawamaks muutus — ja jäi wait.

Mani piinas enmast sellega, et nendesse tumedatesse asjadesse walguft saada. Miks oli neiu tulnud tema kabiini „Nome“ lael? Miks oli ta teda sellise silmanähtawa mõttega Rosslandi wastu wälja mänginud, ja miks oli ta lõpuks tema ees ette tema enese kodu rutanud? Ja see wiimane küsimus nõudis kangekaelselt wastust ning ei lastnud enmast teistest küsimustest hetkekski kõrwale tõrjuda. Ta ei olnud tema juure tulnud armastusest. See oli talle kaunis järskult selgunud. Seft kui ta teda kätte wahel hoidis, oli ta näinud tema näol tuskta, wastikust, hirmu ja kohkumust. Mingisugune teine, saladusline wõim oli ta siia ajanud.

Oh! küll see arusaamine temale nagu peale suumiti, ei suutnud see ometi ta südame õmetundeid häwitada. Tema oli mees, kes pärast seiklusi, mis surmasti hüllemad, jälle elu juurde tee tagasi oli leidnud. Kuid rõõmuft hoolimata nägi ta enese ümber wastoluliste tunnete rägastikku. Nii wäga kui ta sellele ta wastu pani, asus ta rinda ometi ebamäärane kahtlus.

Uga see kahtlus ei suutnud hõiskeid ta weres mitte külma tuhhina jahutada ega lastnud teda neiu juurest ka tagasi kohkuda. Seft tal oli sellest kindel weene, et Mary Standish kellegi eest põgenes ja et tema põgenemine Seattlest wälja kašwanud oli mingisugusest meeleheitlikust seisukorrast. Sündmus laemalael oli selleks teiseks tõendusüks ja neiu wiibimine tema asunduses kolmandaks. Jõud, millele ta ei jaksanud wastu panna, olid ka minema kihutanud ja meeleheitles oli ta tema juure asukohta otsinud. Minult temalt oli ta abi palunud. Ta uskus teda, usaldas teda. Tal oli kindel weene, et talle tema juures midagi õmetust ei juhtu.

Mani lihaksed pingusid; äkki tuli temale soow Mary Standishi eest wõidelda.

Tundrate õhtulaul tungis ta teadmusse, tema ees seifew õrn toredeš waldas teda. Jõudes mäe kirististude juurde, otſis ta terawasti

ratsutajaid, aga õhtu pitfiloorid tihenesid ja Mani waatlemisel polnud tagajärge. Lindude laul jäi tafemaks, unised hüüed tõusid rohust ja weest. Päikese tuli kustus, jättes maailma äärde pehme meretäie purpuripuna ja kulda. Oli õõ ja ometi päem, ja Mani oleks heameelega teadnud, mis Mary Standish oma südamess mõtles. Mis teda ka iial wõis siia ajanud olla, see polnud talle praegu sugugi nii tähtis selle kõrwal, et neiu praegu seal kangel kufagil tema ees ratsutas. Saladus, mis teda, kaunitit ümbritses, pidi juba homme lahenduma.

Müüd, mil neiu täielikult tema kaitse alla annud, ütles ta temale wististi kõif, mis ta temale „Nome“ lael ei olnud sõandanud ütelda. Sellepärast mõtles ta müüd enam hõbedaselt siramale widewikule, mis neid lahutas, kui meele, ja lõpuks ütles ta metsikule Smithile:

„Olen kaunis rõõmus, et ja ta siia tõid.“

„Mina teda ei toonud,“ kiinitas metsik Smith, „tema tuli ise.“ Ta kehitas pomisedes õlgu. „Ja edasi: mitte mina, waid tema algatas kõif ja saatis ka täide. Tema ei tulnud minuga, waid mina tuln temaga siia. Tema oli kajuandja, minul polnud wahematti häalege walimisõigust.“

Ta jäi seisama, et tifuga piipu põlenia panna. Ule wäikese leegi heitis ta Manile metsiku, wihase pilgu, aga midagi ta silmis andis ta ära. Mani nägi seda ja oleks kõige parema meelega waljusti naerma hakanud. Wana hea helemus tuli temale jälle tagasi.

„Kuidas see sündis?“ küsis ta.

Metsik Smith pahwis kõwasti ja kuuldawalt oma piipu, siis wõttis ta tema suust ja tõmbas sügawasti hinge.

„Õimene, mis wõin mäletada, oli neljas õõ pärast meie jõudmist Cordowasse. Sinna maani ei tabanud ma ühtegi rongi uue raudteeliinil. Kufagil Chitina läheduses tabas mind pilwede lõhkemine — see polnud wihmasadu, seft seda ei wõi wihmaks nimetada, Mani. Waike ookean tormas meie peale ja kats wõi kolm teist ookeani aitasid teda seal juures. Raudtee õonestati alt ära. Siis tuli postwanter. Hobused ujusid, wanter suples wees, hobustejuht pukil oli pooleni uppunud. Mina aga olin nii nälhane, et peale läksin ja Chitinašse kaasa sõita tahtsin. Keegi astus minu taga tõlda, ja mina küſisin eneselt, milline idioot see küll wõiks olla. Mina ütlesin midagi näljast ja sellest, et ma muidu parema meelega oleksin rongi jäänud. Tema ei wästanud. Siis hakkasin ma kiruma. Ma tunnen ju peaaegu logu maatlma wandesõnu. Ja ma kirusin hirmsasti, Mani. Kirusin walitsust, kes selliseid neetud teid teeb, kirusin wihma ja kirusin iseennast, seft

et ma midagi toidupoolist polnud kaasa võtnud. Ütleisin, et nu köht on tühi kui väljalastud padrungi kest, ja ma ütlesin seda kõvasti, waljusti. Olin ju nälja pärast pooleni meeletu.

Siis walgustas üks wälk wanfri sisenust. Alan, t e m a istus minu wastas, kohwer süles, märg kui kass, silmad sära täis — ja naeratas mulle näkku! Jah, nu härra, ta naeratas! Kuuled sa? Ta naeratas!”

Metsik Smith tegi künstpausi, et ära oodata oma sõnade mõju. Ja ta ei pettunud.

Alan waatas talle hämmastusega otja.

„Neljas öö pärast —“ Ta peatas. „Tatta, wana Smith!”

„Ma hakkasin wanfri usserauda kabama, Alan. Tahtsin plehku panna, maha hüpata, maantee mudasse karata, kaduda, enne kui uuesti wälku löi. Aga ma polnud küllalt kiire. Ja tema istus minu wastas, awas kohwri ja ütles, temal olla häid asju sõnniks küll ja küll kaasas. Ja ta nimetas mind metsikuks Smithiks, nagu oleks ta mind juba eluaeg tunnud. Ja kuna wanfer nagu joobunud laew wanfus ja kõikus ja kõu, wälk ning wihm pragisesid, nagu nad seda ka tellimise peale ei oleks wõinud paremini teha, tuli ta minu juurde, istus minu kõrwale ja hakkas mind toitma. Jah, seda ta tegi, Alan — mind toitma hakkas ta. Kui wälk sähwatas, wõisin ma tema silmi säramas ja huuli naeratamas näha, nagu oleks see põrgu meie ümber temale dieeti meeldinud. Enne kui ma selles asjas dieeti weel selgusele jõudsin, jutustas ta mulle, kuidas sin suitsetamisalongsis tema tähelepanu minule olla pöördnud ja kui hea meel temal olemat, et minul temaga nüüd üks tee olla. Mitte temal minuga, waid minul temaga, Alan! Ja nii on ta mind hingetuna hoidnud kuni sina tulid! Ta on minu oma sõrme ümber mäsfinud, nagu oleksin ma wäikene laps!”

Ta pani piibu uuesti põlema

„Alan, kust paganast teadis ta, et ma siia sinu asundusse olin tulemas?”

„Seda ta ei teadnud,” wastas Alan.

„Ometi, ta teadis seda. Ütles, minuga kohutamine postwanfris olla kõige õnnelikum heft tema elus, sest et ta olla teel sinu asundusse, ja mina olla temale üpris lõbusaks seltsiliseks, nagu ta paremat enesele uneski ei olla wõinud kujutleda. Kui mina temalt küsisin, kas sina tema tulekut ka tead, ütles ta, et sina seda muidugi mitte ei tea ja tema sind sellega suuresti tahtwat üllatada. Tema ütles, wõimalik olla, et ta sinu asunduse ära ostwat ja seda enne sinu kojujõudmist weel tahtwat üle wadata. Ja kummaline, mina ei mäleta sesssaadik enam midagi pikseft ja wihmast teel Chitinasse.

Kui me jälle raudteel sõitsime, esitas ta mulle miljon küsimust sinu kohta, sinu asunduse ja Alaksa kohta. Wessa mind, Alan, kui tahad, aga Chitinas ja Fairbanksi wahel kiskus ta minu suust kõik wälja ja tegi seda selle juures nii osawasti ja wõluwalt, et ma ta käest oleksin suppi sõõnud, kui ta seda mulle oleks pakkunud. Siis hakkas ta mulle kawalasti ja wargfelt ette laduma hulka küsimusi John Grahani kohta — ja ma ärkasin uimastuseft.

„John Grahani?”

Alan kordas seda nime.

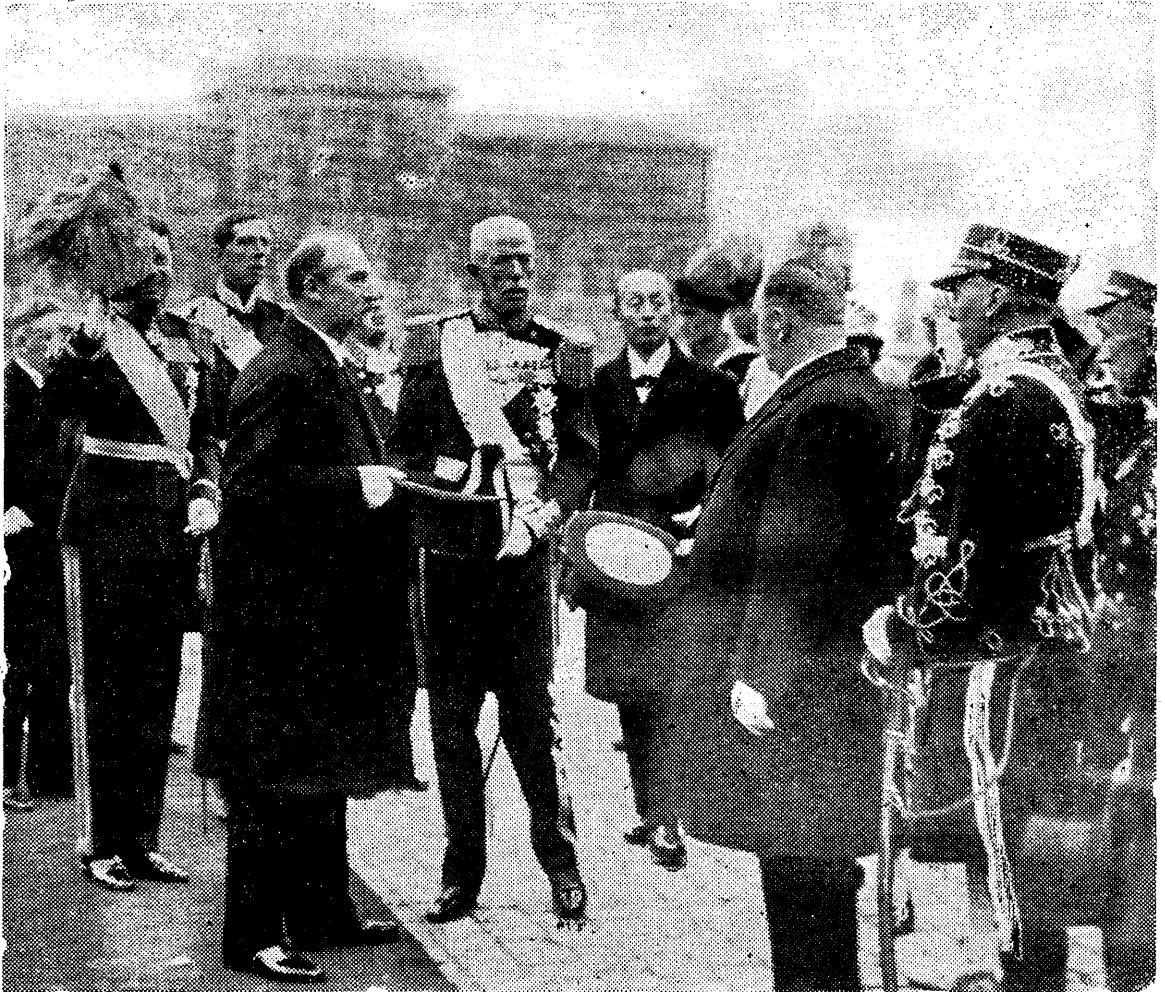
„Jah, John Grahani kohta. Ja mina ütlesin talle tugewasti oma arwamise John Grahanift, selles ole kindel. Aga siis katsusin ma plehku panna. Aga tema tabas minu, kui ma parajasti ühele jõge mõõda alla sõitwale aurikule tahtsin pugeada, ja ütles mulle rahulikult — selle juures fätt minu käewarrelle panes — tema ei olla weel reisivalmis ja kas ma ei tahaks nii hea olla ning mõnda asja kanda, mida tema kawatsawat osta.

Alan, ma ei jutusta sulle mitte muinasjuttu! Ta wiis minu kätawale ja ütles mulle, millega ta sind tahtwat üllatada. Nagu ta ütles teadwat, tulewat sina neljandal juulil oma asundusse tagasi, ja sellepärast pidawat ne tingimata pigut ilutulestikku ostma. Ütles, sina olemat nii hea, isamaalik ameeriklane, et sa petunud oleksid, kui sul ilutulestikku ei ole. Mõnda wõttis ta mind kaasa kusaqile aup kusaqele, küsis mehelt, mis tal ilutulestikust kõik ladus olla, sest selle kõik tahtwat ta temalt ära osta. Wiisjada dollarit maksis ta temale. Ta tõmbas mingisuguse siidiasja oma kleidist wälja ja tõi tollipakkuse pakki sajadollarilisi sellest nähtawale. Siis palus ta mind kõik need mürategijad, tulerattad, rafetid ja teised ilutulestiku asjad laewale wiia — palus mind täpselt nii, nagu oleksin ma olnud wäike magus poisike, keda see ülesanne meelitab ja kes kõik oma uhtuse selle täpsele täidesaatmisele pühendab!”

Kuna metsik Smith oma südant kergendas ja asju hooga teatas, mis tal juba hull päewi nagu kivi südant rõhunud, ei märganud ta enese ärewuses oma sõnade mõju Alanile. Esi-algu oli Alan oma seltsimehe jutustust skeptiliselt naeratahes kuulanud, aga naeratus kadus warsti ta huultelt, kui ta juba selgesti taipas, et metsik Smith temale mitte ei jutustanud luitatud lugu. Kuid see kõik näis olemat nii wõimatu.

Mary Standish oli „Nõmmele” ilmunud ainult wäikese käsitaskuga warustatuna, milles kõik ta warandus näis peitumat — ja kõik need oli ta kabiini maha jätnud, kui ta meresse hüppas. Kuidas wõis tal siis Fairbanksis olla

Pilte riigiwanema külaskäigust Rootsi.

Riigiwanem kuningaga peale saabumist Stokholmis. Pahemalt paremale: Rootsi printsid, riigiwanem J. Tõnisson, kuningas Gustav V., Rootsi hoolekandeminister, välisminister H. Rebane, kindral Johnson ja admiral Salza.

felline rahasumma, nagu seda metsik Smith jutustas? Kas oli indiaanlane tol ööl ka raha maale viinud? Ja kas oli see raha — või see viis, kuidas see neiu Seattles selle saanud — tema põgenemise põhjus ja pärastli kavala plaani sünnitaja? Kas oli ta sellepärast ette võtnud meeleheitliku mängu meresse hüppamise näol, et maailm teda surmuks arvaks?

Alan oli mõelnud kuriteole ja ta nagu lõkendas häbist. Sama hästi oleks ta võinud kurjategijaks arvata üht teist naist, kes nüüd surmud oli ja kelle nimi isa nime all papli koorese loigatud — patt ei oleks põrmugi vähem olnud.

Ta hammustas vihafelt huult.

Metsik Smith, kel hing enne kinni jäänud, algas jälle:

„Sind ei näi need asjad huvitavat, Alan. Aga ma pean sulle kõik jutustama, muidu lõhken ma. Pean sulle ütleva kõik, mis sündis, siis võid, kui tahad, kas võt revolvriga lasta ja mina ei protesteeri selle vastu. Ometi, kuidas sellega ka lugu on, tont võtku igal juhul kõik need neetud raketid!“

„Jatka aga,“ tungis Alan. „Mind huvitab see kõik väga!“

„Ma tasifin need kasutunud mürtfitegijad laewale,“ jatkas metsik Smith kihwtiselt. „Ja tema ei lahkunud sekundikski minu kõrvalt, naerates alati kui ingel ja ei lasknud mind ial

Pilte riigiwanema külaskäigust Rootsi.

Eesti sõjalaewad "Lennuk" ja "Wambola" Stokholmi sadamas.

Eesti ja Rootsi sõjalaewad Stokholmi sadamas.

filmast. Siis ütles ta, temal olla veel waja wälkeseid sisseoste teha. Mina pidin temaga ühes minema, ja tema käis igas poes, ostis midagi ja mina tohtisün seda kanda. Wiimaks ostis ta püssi, ja kui ma temalt küsijün, mis ta sellega teeb, siis ütles ta: „See on Teile!“ ja kui ma teda tahtsün tänada, ütles ta: „Ei, seda ma ei arwanud. Arwasün ainult, kui Teie veel kord katsute minu juurest plehku panna, siis lasen ma Teie kui sõelapõhja auke täis.“ Seda ütles ta mulle!

Siis muendas ta minu pealaest jalatallani, ostis mulle kingad, särgid, püksid, kübara ja lipsu. Ja mina ei lausunud sõnagi, mitte ainult sõnagi. Ta wiis minu tõesti nagu koolijutti igasse poodi, ostis, mis talle meeldis, ja sundis mind seda selga ajama.“

Metfit Smith tõmbas jügewasti ja kõwasti hinge, katsus oma wastikut pitpu juba neljandat korda põlema panna ja jatkas ohates:

„Ajajooksul harjusün ma kõigega, ja kui me Tananasse jõudsime, olin ma oma jaatujele juba täielikult alistunud. Kuid alles siis algas põrgu. Ta kauples omale kuus indiaanlast kandjateks, jaotas pakid nende wahel ja siis astusime sinu afunduse poole teele.“

„Nüüdsest peale peab Teil olema rahu,“ ütles ta mulle nii wilult ja peenelt naeratades, et ma ta heameelega oleksün ära sõõnud. „Teil on meile ainult teed juhutada ja müristajaid kanda.“

„Mida ma pean kandma?“ küsijün ma imekstatades.

„Müristajaid,“ ütles tema ja seletas mulle siis, et müristaja on püssirohuga täidetud asi, mis lõhkedes erilist põrgulärmi teeb. Nii siis wõtsün ma müristajad ja järgmisel päewal nikastas üks indiaanlane jala. Ta oli ilutulestiku asju kannud — umbes sada naela — ja me jaotasime tema kandami oma wahel. Ma jõudsin waewalt jalul seista, kui puhkasime. Ja kas usub, et tohtisime midagi sellest sõdist ära wijata? Ei, seda ei sallinud ta jügugi, ehk ma seda küll waewalt jaksafün tassida.

Ja selle juures jumaldasid ägawad ja ohkawad indiaanlased teda ja sõid teda filmadega. Wiimasel päewal, kui me ju peaaegu sinu afunduse ligidal, puhkasime, hüüdis ta kõik oma juurde, andis neist igale peotäie raha enam kui kaup oli.

(Särqneeb.)

Tõtt ja nalja.

Jook pealuust.

Keegi noor Inglise kirjanik oli kirjastaja juures õhtusöögil. Weini pakuti kookuspähkla-koorest, millele oli antud inimese pealuu kuju.

„Ärge imestage,“ ütles kirjastaja, „see pole õige pealuu, vaid on järele tehtud.“

„Oh,“ vastas kirjanik, „mispärast peaksin ma imestama? Mar'e imestaks ka siis, kui see õige pealuu oleks, sest härrad kirjastajad joo-ivad weini harilikult alati meie pealuust!“

*

„Ema, kui rõõmus ma olen, et ma ei ole eskimol!“

„Miks?“

„Siis peaksin igapäew hülgeraswa jooma!“

Elu.

Tibake rõõmu ja tibake muret, tibake naeru ja tibake nuttu, äragi käidud on elutee ruttu. teadmata sündisid, teadmata sured!

Mispärast?

„Ema, mispärast on isal nii vähe juukseid?“
„Sellepärast, et ta nii palju peab mõtlema.“
„Ja mispärast on sinul nii palju juukseid?“
„Mine nüüd ja mängi oma ette.“

Meie aja laps.

Kas sina oskad laulda peast: „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm..“
—„Ei oska, kuid selle vastu oskan“ „Oh sa poisil!“—

Wõrdlus.

Näitleja: „Miks wallandate minu, kui ma oma koha täidan?“

Direktor: „Jah, Teie olete nagu ahi, kes oma koha täidab, aga ei tõmba.“

Waateaken.

Jaan sõitis oma autos jalutama. Andis pa-sunaga kaks korda märku, pööras ümber nurga ja oligi juba Kukk ja Ko waateaknas.

Kukk ja Ko tormas välja.

„Aken on kinnitamata,“ ringutas ta käsi.

„Ja ruut maksab 300 krooni.“

„Teil on õnne,“ ütles Jaan. „Mul pole küll raha, aga minu isa on klaassepp.“

Ja Jaan jättis auto sinna, läks tänawat mööda edasi ja tuli warsti tagasi, hallipeaga mees, kel sinine põll ees, kaasas.

„Siin see on,“ ütles tatemale, istus autosse, kergitas mütsi ja sõitis minema.

Sinise põllega mees hakkas aknaraami mõõtma, läks ja tuli hiljem selli ja tõreda ruudu seltsis tagasi.

„Asi on jälle korrasi“ ütles Rukk ja Ko, kui ruut ees oli. „On iseg, peegelklaasist.“ Ja Kukk ja Ko siilitas klaasi armastawalt.

„Ja muidugi,“ nokutas sinise põllega mees, „nii oli tellimine. Ja siin on arwe.“

„Arwe?“ wihastas Kukk ja Ko. „Kuna ometi Teie poeg akna sisse sõitis?“

„Minul ei olegi poega,“ ütles sinise põllega mees.

„Nii,“ kisendas Kukk ja Ko, „ja kes oli siis, kui küsida tohin, see automees?“

„See,“ imestas klaassepp, „see ütles, et ta Teie poeg on!“

Kõwa tuhwel.

„Kui ma pea winti wõtan, siis on mul järg-misel hommikul kole peawalu.“

„Ja minul on sellisel puhul kõik keha nagu puruks lõõdud.“

„Kust siis see tuleb?“

„Noh, teate, see on minu naise süü!“

Sellepärast.

„Miks andsid sa raha kirjatoojale nii suure jootraha?“

„Arwasin, et ta siis sagedamini tuleb.“

TELLIMISE HINNAD:

Aastas (24 nr.nr.)	Kr. 7.50	2 kuus (4 nr.nr.)	Kr. 1 60	$\frac{1}{4}$ aastast	Kr. 10.—
$\frac{1}{2}$ „ (12 nr.nr.)	„ 4.—	1 „ (2 nr.nr.)	„ —.80	$\frac{1}{2}$ „	„ 5.—
$\frac{1}{4}$ aast. (6 nr.nr.)	„ 2.25	Üksiknumber	„ —.40	$\frac{1}{4}$ „	„ 2.50

WÄLISMAILE:

Tellimisi wõtawad vastu kõik postkontorid, raamatukauplused ja „Romaani“ esitused.
Talituse aadress: Tallinn, Müüriwahe tän. 16. Telefon 12-53.

Walgast: Peeter Rääbis,
Wõrust: R. Sökk,
Rakwerest: Harry Kängsepp, V. Põiklik,
 K. Põiklik, Aurora Weinberg,
Narwast: Boris Läte,
Aegwiidust: M. Abjam, Joh. Abjan, Jaan
 Erlemann, Heinrich Erlemann, Jüri Ewardow,
 Alfred Löesner, Anette Lees, Hans Lees, Harry
 Löesner, Eduard Loik, Frits Lipping, Joh. Lipping
 Miina Rett, Aliide Rett, Juri Tamberg, Arthur
 Tamberg, Heiride Tamberg, Maria Tamberg,
 Marta Tamberg Aino Tompson, Toomas Tompson
 Leopold Toom,
Jänedalt: Elsa Annuk, Linda Annuk, Ar-
 nold Annuk, Eliise Beddi, Jaan Ennokson, Hel-
 mi Läti, Juhan Läti, **Ristikülast:** E. Grents,
Mustweest: Herbert Hansar, Joh. Kangur,
Hagerist: Anton Kasendorf, Hilda M., Marie

M., **Sondast:** M. Ottokar, Joh. Ottokar, Linda
 Petrow, **Keilast:** A. Kutpri, **Wändrast:**
 Helene Paulus, **Riisiperest:** R. Pilberg,
Sindist: A. Janson, **Jõhwist:** Adele Külm-
 allik, Olga Tamm, **Raasikult:** O. Lipstok,
Jõgewalt: M. Tiidur, **Nõmmelt:** A. Wait.
Ganaadast E. Emann.

Neist võitsid loosimisel: 1) A. Wannase al-
 bum „Eesti Wabariigi loomispäiwilt“ — **A. Al-
 jas**, Tallinnast, Kalewi pataljon 1 komp.; 2)
 Arthur Adson Roosikrants — **Johannes
 Kask**, Tallinnas Israeli tän. 1, 2; 3) Marta Lepp
 „1905. aasta järelained“ — **Jüri Ewardow**,
 Aegwiidust.

Wõitjaid Tallinnast palume tulla wõidetud
 asjade järele talitusesse.

„ROMAANI“ talitus.

Rätsepaäri

MAX JOHANSON

Tallinnas, Lühike jalg, 6

Kõnetraat 30-89

Teatab oma austatud tellijaskonnale
 ning sellest huvitatuile, et saadeti
sügis- ja taliriideid mait-
 serikastes värvides ja suures valikus
 on Londonist kohale jõudnud.

Austusega **M. Johanson.**

Mitte turu — vaid
 !!! ilukirjandus !!!

Müügile ilmunud **Victor Haimeri**
 kuulus ja kütkestav romaan

Vabrikuneiu

I ja II anne (üldse ilmub umbes
 40 annet)

Romaan **Vabrikuneiu** ei
 vaja ühtki reklaami, sest kes
 loeb I. annet peab tingimata
 ka järgnevaid lugema. Tahate
 omale mugavaid puhketunde
 peale päevatööd valmistada,
 siis saavutate seda **Vabriku-
 neiu't** lugedes.

Ilmub igal laupäeval üks anne.

Saada lehemüüjatelt.

Pealadu: TALLINN, S. Kompassi t. 40.

Kõik, kes huwitawat, põnewat ja tuumakat lugemis-
 materjaali ihaldawad, leiawad seda rahwa-
 likult toimetatud ajakirjas

== „ROMAANI“ ==

Teatan oma austatud tellijaskonnale ja ka kõigile parema töö tarvitajaile, et olen **üleviinud** oma **rätsepaäri**, mis asus Falkpargi, 12-a (enne 15 aastat Moskwas)

Vabaduseplatsile, S. Roosikrantsi nr. 1

Loodan endiselt rohkeid tellimisi, milliste elegantses ja täpses täitmises Teie võite olla kindlustatud.

Kõige austusega **Jüri Ahwen**, rätsep,
Tallinn, S. Roosikrantsi nr. 1.

Riiete keemiline puhastuse ja pressimise tööstus

„VESTA“

NIGULISTE TÄN. 6 (apteegi vastu). Telefon 13-47.

Meeste- ja nalsterilete: ülikondade, kostüümide, palitute, jne. kiirpressimine ja puhastamine igasugu plekkidest.

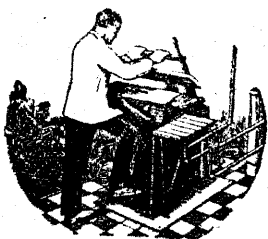
Riiete parandus.

Ülikonna pressimine 15 min. jooksul.

Kohal pressijaile ootamiseks eriruum.

Aratoomine ja kojusaatmine tasuta.

Odadwad hinnad.

Ajakiri „ROMAAN“

(VII. aastakäik)

toob igas oma korralikult kaks korda kuus ilmuwas numbris romaane ja lühemat proosakirjandust mitmekesistelt rahvustelt laialises valikus.

„ROMAAN'i“ siht on tutvustada Eesti lugewale rahwale maailma tähtsamaid kirjanikke nende põnewamate ja tuumakamate teoste teel.

„ROMAAN“ toob põnewaid jutte, on see ju „ROMAAN'i“ otsekohene ülesanne, et igäuks leiaks temas wäärtuslikku ja huwitawat lugemist.

„ROMAAN'i“ keel on rahwalik ja arusaadaw igähele.

Tellimishinnad:

1/1 aastas (24 nr.nr.)	7 kr. 50 senti	2 kuus (4 nr.nr.)	1 kr. 60 senti
1/2 „ (12 nr.nr.)	4 „ — „	1 „ (2 nr.nr.)	— „ 80 „
1/4 „ (6 nr.nr.)	2 „ 25 „	Üksiknumber	— „ 40 „

Kõik järgnewad romaanid lõpewad iga aastakäigu wiimases numbris ja järgmiste aasta esimeses numbris algawad juba uued romaanid.

ROMAAN'i tellimisi wõtawad wastu, ka endiste aastakäikude peale, ilma iga lisämaksuta kõik postkontorid ja raamatukauplused.

ÜKSIKNUMBRID müüwad kõik ajalehe müüjad, raamatukauplused ja raadtee raamatukapid.

Endiste aastate (1922, 1923, 1924, 1925, 1926 ja 1927 a.a.) üksikud numbrid on weel saada talitusest harilikku hinnaga, peale nr. 1. 1922 aastast.

Tellimine 1928. aastaks kestab edasi. Tellida võib ükskõik missuguse numbriga alates.

„ROMAAN'i“ talitus, Tallinn, Müüriwahe tän. 16.